

UiT Norges arktiske universitet

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

«Det viktigste av alt er det at man føler seg som same»

Hvordan forstår unge same i Alta samisk identitet?

Morten Simensen Haldorsen

SOS-3981 Mastergradsoppgave i sosiologi ved lektorutdanningen trinn 8-13, mai 2024

Sammendrag

Gjennom denne masteroppgaven har jeg undersøkt samisk selvidentitet i Alta. Jeg har benyttet en symbolsk interaksjonistisk og dramaturgisk teoretisk tilnærming til identitet, sammen med personbiografisk intervju som metode har jeg undersøkt problemstillingen: *Hvordan forstår unge samer i Alta samisk identitet?*

Oppgaven ser på informantenes biografi og skjellsettende hendelser fra deres liv som har aktualisert en samisk identitet for dem. Dette er også hendelser hvor en ukjent eller uklar samisk tilknytning er blitt gjenoppdaget eller klargjort.

I det hverdagslige uttrykker informantene sin samiske identitet utad ved bruk av en rekke strategier, jeg finner at den samiske kofta (gåkti) er det fremste materielle-kulturelle identitetssymbolet, og brukes til fest, høytid, og andre markeringer, men ikke til daglig. Til daglig kan en samisk identitet uttrykkes utad i antrekket med duodji (samisk håndverk) og samisk design som bruken av samiske sjal. Plaggene og tilbehøret tillegges en symbolsk dimensjon utover dens materielle virkelighet, en henvisning til en samisk tilhørighet. Imidlertid har de også strategier for å unngå å bli definert som noe annet enn norsk i situasjoner der det ikke er rom for å uttrykke en samisk identitet uten å risikere negative sanksjoner.

Det er både positive og negative erfaringer med å være samisk i Alta. Det oppleves en positiv utvikling knyttet til det samiske der det samiske er en del av Alta-samfunnet. Alta ble hardt fornorsket, men mange har revitalisert en familiehistorisk samisk identitet, og ettersom mange er i samme situasjon kan det skape et samhold i det samiske i Alta.

Det sentrale og mest interessante funnet jeg har om språk er at samisk språk ikke fremstår som nødvendig for å ha en samisk identitet, men språket kan være viktig hos noen for deres identitetsfølelse, og for følelsen av å være samisk nok.

Jeg finner at samisk identitet er forstått som en følelse. En følelse som er knyttet til en familiehistorisk samisk arv og en tilknytning til fortiden. En fortid og arv som de nå revitaliserer i å identifisere seg som samer. Det kommer frem at det er mange måter å være same, og det er opp til den enkelte å identifisere seg som same på sin måte.

Forord

Takk til mine informanter som delte av sine erfaringer og kunnskaper. Deres bidrag utgjør grunnlaget for oppgaven, uten dere ville ikke oppgaven vært mulig.

Takk til mine veiledere Jorid Anderssen og Sissel Eriksen som har geleidet meg gjennom denne prosessen. Med deres gode råd, kunnskap, og erfaring har jeg kunnet jobbe mål- og prosessrettet, og de har ledet meg videre på veien, slik at jeg nå leverer levere en masteroppgave som jeg er godt fornøyd med.

Denne masteroppgaven markerer avslutningen på min lektorutdanning i sosiologi og engelsk. Det har vært en innholdsrik og tidvis vanskelig studietid. Etter utdanningsløpet mitt sitter jeg igjen med kunnskaper, erfaringer, og kvalifikasjoner jeg skal ta med meg inn i arbeidet mitt i skoleverket.

Alta, mai 2024

Morten Simensen Haldorsen

Innholdsfortegnelse

1	Innledning og bakgrunn	1
1.1	Problemstilling.....	6
2	Teoretisk tilnærming	7
3	Tidligere forskning om samisk identitet.....	13
4	Metodisk tilnærming – Det personbiografiske intervjuet	21
5	Analyse og diskusjon	29
5.1	Informantenes biografi og skjellsettende hendelser	30
5.2	«Hverdagssamen».....	38
5.3	Samisk i Alta	41
5.4	Samisk språk.....	44
5.5	Hvordan forstås samisk identitet?.....	46
6	Avslutning	53
	Referanseliste	55
	Vedlegg 1 Godkjenning fra SIKT	59
	Vedlegg 2 Informasjonsskriv og samtykkeskjema.....	60
	Vedlegg 3 Intervjuguide.....	64

1 Innledning og bakgrunn

Gjennom denne masteroppgaven vil jeg undersøke samisk selvidentitet i Alta. Identitet er sosiologisk interessant, fordi identitet er sentral i vår forståelse av oss selv og i organiseringen av den sosiale verden rundt oss. Jenkins (2014) sier det slik at den sosiologiske idéen om identitet er i kjernen av vår tenkning om forholdet mellom enkeltindividet og det abstrakte kollektive. Som andre identiteter er en etnisk identitet avhengig av både intern selvidentifisering og ekstern kategorisering. Det er slik ikke nok å kun påta seg en identitet, om identiteten skal aktualiseres i den sosiale verden må den fremføres på en troverdig måte som blir akseptert av andre. Etnisk identitet kan være foranderlig avhengig av lokale forhold og individuell historie (Jenkins, 2014, s. 42, 90, 125), slik som den samiske revitaliseringen synliggjør, i og med at mange har tatt tilbake en familiehistorisk samisk identitet (K. Olsen, 2015; P. Pedersen & Høgmo, 2012)¹.

For min egen del kommer interessen for temaet samisk identitet fra at jeg som mange andre i nord har røtter fra forskjellige steder og ønsker å forstå de bedre. Som lærerstudent er det viktig for meg å lære om og ha kunnskaper om samisk historie, språk, og kultur. Det er viktig både fordi jeg skal undervise om samene, andre urfolk, og om temaer som berører urfolksinteresser, og fordi jeg med all sannsynlighet blir å ha samiske elever. Andreassen og T. Olsen (2020, s. 9) påpeker at læreren må ha kunnskaper om samene, og at lærere skal ha med seg samenes perspektiv og ta utgangspunkt i egenverdien til samisk historie, språk, og kultur inn i undervisningen. Samtidig er det klare læreplanmål for elevene i skolen om å lære om samene og andre urfolk. Dette blir spesifisert i læreplanenes overordnede del, som har klare formuleringer om at kunnskap om samene skal være en del av og tydeliggjøres i undervisningen. Dette er stadfestet i del 1.2 i læreplanenes overordnede del, «Gjennom opplæringen skal elevene få innsikt i det samiske urfolkets historie, kultur, samfunnsliv og rettigheter. Elevene skal lære om mangfold og variasjon innenfor samisk kultur og samfunnsliv» (Utdanningsdirektoratet, 2017).

Det samiske samfunnet er mangfoldig, med forskjellige språk og kulturelle uttrykk, og rommer mange forskjellige lokalsamfunn og individer med unike historier. Det samiske kan deles inn i ulike språkområder, sett fra sør og nordøstover er det sørsamer, umesamer,

¹ I oppgaven refererer jeg til to ulike Olsen og tre ulike Pedersen om disse benytter jeg også forbokstav.

pitesamer, lulesamer, nordsamer, skoltesamer, enaresamer, akkalasamer, kildinsamer, og tersamer. Samene er urfolk i Norge, og bor i dag i hele landet. Samene forstår seg selv som ett folk, og samenes historiske bosetningsområde *Sápmi* (nordsamisk for *Sameland*) strekker seg over store deler av Norge, Sverige, Finland, og Kola-halvøya i Russland. Landegrensene i *Sápmi* ble ikke trukket opp før i nyere tid rundt år 1800. Lengst nord er Finnmark, og innad i Finnmark går det et skille mellom kyst og innland som også deler det samiske. Skillet har både et materielt opphav i næringsvei med sjøsamiske fiskerbønder ved kysten og reindrift på innlandet, og en forskjell i hvor stor grad området ble fornorsket. Samene ved kysten var i mindretall og ble sterkere fornorsket enn i områdene i Indre Finnmark hvor samene var i flertall (Andresen, 2021, s. 77). Indre Finnmark blir også omtalt som de samiske kjerneområdene, og utgjør kommunene Kautokeino, Karasjok, og aksen østover med Tana og Nesseby (Bjørklund, 2016).

Kartet er laget på grunnlag av Anders Sunessons tegning. Kilde: samer.se

Figur 1: Kart over *Sápmi*, gjengitt med tillatelse fra T. Olsen (T. Olsen, 2022, s. 36).

I dette prosjektet befinner vi oss i Alta som har en norsk majoritetsbefolkning og en samisk minoritetsbefolkning, med i dag både sjøsamere og tilflyttere fra Indre Finnmark. Alta ligger innenfor det nordsamiske området, og stedet heter *Áltá* på nordsamisk. Kommunen Alta ligger vest i Finnmark, og kommunesenteret er byen Alta som ligger i bunnen av Altafjorden (*Álttávuonna*) ved utløpet av Altaelva (*Álttáeatnu*). Alta er et gammelt markedssted, og et

møtepunkt, hvor forskjellige individer og kulturer har møttes og levd sammen, særlig i de «tre stammers møte», med nordmenn, samer, og kvener (K. Olsen 2010, s. 18).

Det er vanskelig å finne andel samer i en befolkning ut fra statistiske data, ettersom det er lenge siden det var folketellinger hvor etnisitet ble ført, og i dag er registrering på bakgrunn av etnisitet ikke tillatt. T. Olsen (2020, s. 37) anslår det er rundt 50 000 samer i Norge, 15 000 i Sverige, 10 000 i Finland, og 5000 i Russland. Videre har det vært en viktig politisk og samfunnsmessig utvikling der definisjonsmakten over hvem som er samisk i stor grad er flyttet fra stat til samiske aktører. Samtidig hevdes det at samene vet hvem de er, uten at det nødvendigvis er godkjent i statistikken (Andresen, 2021, s. 77).

For å forstå nåtidens nord må vi se tilbake til historien som har formet dagens samfunn. Fornorskningen av samene og andre minoriteter er et mørkt kapittel i historien som har fått enorme menneskelige og samfunnsmessige konsekvenser (Se Sannhets- og forsoningskommisjonen, 2023). Fornorskningen viser til to ulike, men sammenknyttede prosesser, en aktiv statlig assimileringpolitikk, og assimilering gjennom moderniserings- og integrasjonsprosesser. Den statlige assimileringspolitikken var et system av målrettede tiltak rettet mot å frata minoritetsgrupper, særlig samene og kvenene deres språk og kulturelle særtrekk, og erstatte det med norsk språk og levemåte. I dette var skolen den sentrale arenaen for fornorskning. Denne politikken ble utformet og satt i system fra midten av 1800-tallet og varte frem mot etterkrigstiden (Zachariassen et al., 2021, s. 157-160).

Fornorskningen tok også form som assimilering gjennom generelle sosiale, kulturelle, og økonomiske moderniserings- og integrasjonsprosesser, som førte til språklig og kulturell endring. Fornorskningen preget hele Sápmi, og særlig i områder ved kysten i nord og sørover hvor samene ikke var flertall var bitre prosesser i gang. Virkningen av politikken og de samfunnsmessige prosessene preget den demografiske sammensetningen av befolkningen, ettersom individers etniske selvdefinisjon ble påvirket, og ofte var endringen i identitet bort fra det samiske (Andresen, 2021, s. 77; Zachariassen et al., 2021, s. 157-158).

K. Olsen (2015, 333-335) sier at for å forstå identitetsprosesser i kyst og fjordstrøk i Vest-Finnmark er det nødvendig å ha med seg den overordnede samfunnsmessige utviklingen, og han peker på utviklingen av det refleksive moderne samfunnet (jf. Giddens, 1991) med økt betydning av ekspertkunnskaper og juridiske rettigheter. I tillegg har du utleiringen av tid og

rom, med globalisering, utbredelsen av sosiale medier for sosial samhandling (Nystad et al., 2017), og i disse prosessene finner utviklingen av den globale urfolksdiskursen sted.

For å forstå utviklingen må vi ha med oss betydningen av andre verdenskrig, og etterkrigstidens modernisering og sentralisering (Bjørklund, 2016; K. Olsen, 2010; 2011; 2015; Stenseth, 2023). Nedbrenningen av Nord-Troms og Finnmark under andre verdenskrig med tvangsevakueringen av befolkningen, og etterkrigstidens påfølgende omveltning og sentralisering rundt tettstedene endret befolkningssammensetningen og gjorde at mange endte opp andre steder enn de hadde vokst opp, slik at de og deres etterkommere bærer med seg en flerfoldig bakgrunn. Gjenoppbygging fant sted i et endret nord og en endret verden. Bygg var brent ned, gjenstander var blitt borte, slik at materiell kulturarv gikk tapt, og gjenoppbygningen skjedde med utgangspunkt i den norske materielle kulturen (K. Olsen 2011, s. 79). Mange forlot det samiske som ble sett på som noe som tilhørte fortiden, de ble moderne og norske. Imidlertid bar folk videre med seg bakgrunner fra forskjellige lokale tradisjoner, der det samiske, kvenske, og det flerkulturelle hadde sin plass. Dette har åpnet for nytenkning om identitet den gang og i dag (K. Olsen, 2015).

Det går et vannskille i samenes historie, et før og etter Alta-saken som kulminerte i sivil ulydighets aksjoner og sultestreiken utenfor Stortinget i 1979. Det som startet som en lokal sak om utbyggingen av et vannkraftverk i Alta-Kautokeinovassdraget, fikk et stort ettermæle (P. Pedersen & Høgmo, 2012, s. 17). Dette har medført en økt interesse for revitalisering av samisk språk og kultur (Stenseth, 2023). Alta-saken ble utløsende for en rekke prosesser som førte til endrede juridiske, institusjonelle, og politiske rettigheter for samene, som har gitt retning til lokale forståelser og individuell nytenkning om identitet. K. Olsen viser til at dette har skjedd gjennom arbeidet til samerettsutvalget, etterfølgende lovgivning, og opprettelsen av Sametinget i 1989. I tillegg fikk vi Stortingsvedtaket om Finnmarksloven i 2005, som medførte at reguleringen av forholdet mellom urfolk og staten nå angår alle finnmarkinger. Sett fra kyst- og fjordstrøk har norsk samepolitikk gått fra å være en kulturpolitikk man kunne velge å ta stilling til, til en rettighetspolitikk man i mange sammenhenger må ta stilling til, hevder K. Olsen. Det er en endring som har skapt nye rammer for kollektiv mobilisering, og nye måter å forstå både det å være samisk, kvensk, og norsk, og en flerkulturell finnmarksidentitet på (K. Olsen, 2015, s. 333-334)

Alta som andre kyst- og fjordstrøk ble sterkt påvirket av fornorskningsprosessene overfor samene og andre minoriteter som kvenene. I områder som fremstod som norske, særlig etter

andre verdenskrig, har mange tatt del i den samiske revitaliseringen. Samiske revitalisering er et begrep som beskriver den prosessen der mange har tatt tilbake sin samiske historie og identitet, og til dels tatt tilbake språket (Andresen, 2021, s. 77). Samisk revitalisering kan beskrives som en kontinuerlig prosess der samisk identitet skapes og gjenskapes. Begrepet rommer forskjellige erfaringer og former for identifisering med samisk kultur og historie. Det har vært en økning i innmeldelser i sametingets valgmanntall i samtlige valgkretser (Sametinget, 2024) noe som kan peke på at det er mindre kontroversielt å være same, og at det er færre barrierer mot å erklære seg som same, uansett hvor i landet (P. Pedersen & Høgmo, 2012, s. 59, 276). Den samiske revitaliseringen kommer på bakgrunn av en etnopolitisk bevegelse som har fornyet samers forståelse av egen kulturarv (Nystad et al., 2017), og har ført til at samer i dag føler en stolthet, som har erstattet skam og underlegenhet i et oppgjør med fornorskningen.

1.1 Problemstilling

Dette prosjektet er en videreførelse av min forskningsinteresse for det samiske. Jeg har i tidligere oppgaver i pedagogikk og didaktikk sett på hvordan det samiske og urfolkstematikk kan presenteres og utforskes i klasserommet, og utforsket sosiologiske teoretiske tilnæringer til identitet.

På bakgrunn av egen interesse for temaet samisk identitet, oppgavens teoretiske tilnærming, og tidligere forskning om samisk identitet, har jeg utformet følgende problemstilling:

Hvordan forstår unge samer i Alta samisk identitet?

Jeg har landet på følgende forskningsspørsmål: *Hvordan forholder unge samer seg til det samiske, og hvordan kommer det til uttrykk i hverdagen?*

Oppgaven er avgrenset i omfang allerede i problemstillingen til å beskrive hvordan unge samer i Alta forstår samisk identitet. Videre begrenser antallet informanter bredden i oppgaven, og med det begrenses også resultatenes generaliserbarhet. Oppgaven har ikke som formål å svare definitivt på hva en samisk identitet er eller innholdet i den, men søker å undersøke samisk identitet som et fenomen og en prosess, og i det peke på elementer som kan være gjeldende for flere, og vise at det et interessant fenomen som behøver større sosiologisk oppmerksomhet og forskning.

Den videre strukturen i oppgaven er som følger; Teoretisk tilnærming, tidligere forskning, metodisk tilnærming, analyse og diskusjon, og sist en avslutning. I denne oppgaven er analysen og diskusjonen slått sammen til et kapittel.

2 Teoretisk tilnærming

Gjennom denne oppgaven ønsker jeg å undersøke samisk identitet som fenomen. En samisk selvidentitet handler om identifisering med en samisk gruppeidentitet. Selvidentitet tilhører enkeltindividet og eksisterer på et mikronivå, og gruppeidentitet tilligger en gruppe i samfunnet på makronivå, slik at identitet som fenomen knytter sammen individ og samfunn.

Sosiologiens iboende oppmerksomhet om individ og samfunn og sammenhengen mellom delene i et samfunn er nyttig for å forstå identitet som fenomen. I et makroperspektiv kan vi beskrive overordnede samfunnsmessige strukturer, som jeg gjorde innledningsvis i beskrivelsen av samenes samfunn, historie, og fornorskningen. For å forstå individet kan vi innta et mikroperspektiv, eller et aktørorientert perspektiv for å undersøke og beskrive individets forståelse og opplevelse av sosiale fenomener. Et aktørorientert perspektiv er fruktbart for å undersøke selvidentitet som fenomen, og jeg vil benytte et slikt perspektiv videre i analysen og diskusjonen av empirien jeg har gjennom personbiografiske intervju. De aktørorienterte sosiologiske perspektivene jeg bruker er symbolsk interaksjonisme og Goffmans dramaturgiske perspektiv.

Scott (2014) viser til at symbolsk interaksjonisme har et konstruktivistisk ontologisk perspektiv på den sosiale verden, som betyr at mennesker skaper den sosiale verden av mening de lever i (Scott, 2015, s. 14). Aakvaag (2008) sier symbolsk interaksjonisme er en av to hovedretninger innen mikrointeraksjonismen. Paradigmet bygger på filosofisk pragmatisme, og oppstod som et forsøk på å gjøre pragmatismens filosofiske program sosiologisk produktivt. Aakvaag sier videre at symbolsk interaksjonisme innehar to sentrale kjennetegn, for det første er aktøren hverken determinert av ytre eller indre sosiale krefter. For det andre, skaper eller konstruerer kompetente aktører en meningsfylt og ordnet sosial verden gjennom språklig-symbolsk formidlet samhandling. Termen symbolsk interaksjonisme kommer fra sosiologen Herbert Blumer, som med innsikten fra pragmatismen, omsatte sosialpsykologien til George Herbert Mead til et sosiologisk paradigme (Aakvaag, 2008, s. 65-66).

Begrepet om de signifikante andre er et fruktbart begrep innen sosiologien, Rye (2013) beskriver det slik, «De signifikante andre er et sosiologisk nøkkelbegrep som syntetiserer to av fagets grunnleggende teser om den sosiale verden» (s. 169). For det første, er mennesket ikke en isolert enhet, men er situert i, og lever i en sosial verden, hvor vi blir mennesker gjennom samhandling med andre. For det andre, blir mennesket formet på forskjellige måter

og med ulik styrke av de andre vi samhandler med. I dette er *de andre* signifikante, og noen andre er mer signifikante enn andre. Rye viser til Berger og Luckmann, *The Social Construction of Reality* (1966) som benytter begrepet for å beskrive at individet utvikler forståelsen av eget selv og verden rundt dem i samhandling med andre, og spesielt signifikante andre (Rye, 2013, s. 169-170). Individet er knyttet sammen med samfunnet gjennom samhandling og sosialiseringprosesser.

Scott (2015) legger frem at Erving Goffman utviklet et dramaturgisk teoretisk perspektiv, som ofte blir knyttet til symbolsk interaksjonisme. Hun hevder videre at dramaturgien og symbolsk interaksjonisme deler et mikroperspektiv på handling, at aktører gjennom samhandling skaper den sosiale virkeligheten, og idéen om at sosiale identiteter kan skapes, forhandles, og fremføres gjennom sosiale samhandlingssituasjoner (Scott, 2015, s. 15).

Aakvaag (2008) sier at i Goffmans teori så koordinerer aktører sin samhandling med bakgrunn i en felles definisjon av situasjonen for at samhandlingen skal fremstå som meningsfull og ordnet. En situasjon kan defineres som en undervisningstime eller et møte på gata, og i forskjellige situasjoner følger det med forskjellige normer for akseptabel atferd. En slik felles ramme forteller aktørene blant annet, «hva som skjer», «hvilke roller møter vi hverandre i», og «hvilke forventninger har vi til hverandre». Om en aktør bryter med den etablerte situasjonsdefinisjonen faller den etablerte samhandlingsordenen fra hverandre (Aakvaag, 2008, s. 73). Dette kan medføre at aktørene etablerer en ny definisjon av situasjonen, eller at den avvikende atferden møtes med negative sanksjoner. Jeg benytter Goffmans begrep om situasjonsdefinisjon for å betegne at det offentlige rom er definert som norsk, og en fremsettelse av det samiske kan bryte med den etablerte definisjonen av situasjonen som noe annet enn samisk, med kun enkelte situasjoner som er definert som samiske.

Scott (2015) viser til at Goffman presenterer et dramaturgisk perspektiv på samfunnet med en analogi der sosiale situasjoner kan analyseres med begreper hentet fra teateret. Aktører opptrer og spiller roller for hverandre på scenen, med mål om å oppnå en ønsket situasjonsdefinisjon, gjennom å fremme en bestemt rolle, eller et bestemt bilde av seg selv for publikum. Denne dramaturgiske selvpresentasjonen og inntrykkshåndteringen betegner hvordan aktører kontinuerlig observerer og tilpasser ved bruk av forskjellige strategier, det fremsatte uttrykke av deres identitet for å fremme et bestemt bilde av seg selv for publikumet de møter. Aktøren er avhengig av publikummet som ser, ettersom aktøren fremsetter

identitetspåstander som kan godtas eller avvises av publikummet som ser. Identiteter er situasjonsbetinget og performative, ettersom aktører i enhver sosial situasjon spiller en rolle eller en annen (Scott, 2015, s. 15-17, 82). Aakvaag (2008, s. 75-76) sier at Goffman benytter begrepet rolledistanse for å illustrere at aktører har et refleksivt og kritisk forhold til rollene de spiller.

Perspektivene jeg anvender i oppgaven medfører at jeg inntar et konstruktivistisk perspektiv på identitet og etnisitet, slik at identiteter og etniske identiteter er noe som blir til gjennom sosiale prosesser. Scott (2015) sier identitet blir til i en selvbevisst og selvrefleksiv prosess der individer gjennom handling aktivt gjør, bearbeider, og oppnår identitet. Scott peker på tre hovedelementer i den symbolsk interaksjonistiske og dramaturiske tilnærmingen til identitet. For det første, er identitet uttrykt gjennom handling og kan dermed observeres og analyseres. Symbolsk interaksjonistisk forskning om identitet handler om hvordan identiteter er fremforhandlet, fremført, og håndtert i bestemte sammenhenger. For det andre, er identitet forstått som noe formbart som utfoldes og utvikles gjennom sosial samhandling. Aktører mottar og reagerer på den symbolske meningen av hverandres handling, og derigjennom fremforhandles identiteter. For det tredje, er identitet performativt, ettersom aktører handler alene eller sammen for å fremme bestemte bilder av seg selv ved bruk av en rekke strategier (Scott, 2015, s. 20-21).

Identitet har grunnleggende betydning for individets forståelse av eget selv, og for vår forståelse og organiseringen av den sosiale verden vi lever i. Scott (2015, s. 1-2) innleder med at vi i vårt daglige liv tenker hvem vi er, men at idéen om hvem vi er, er under konstant endring, formet av våre erfaringer, relasjoner, og samhandlinger. Selvidentiteten til individer blir oppfattet som unikt for enkeltindividet, men selvet er ikke formet avskåret den sosiale verden, ettersom vi ser til, relaterer til, og internaliserer kulturelle uttrykk, diskurser, normer, og verdier i den sosiale verden vi lever i. Scott (2015, s. 2) definerer identitet som et sett av integrerte idéer om selvet, rollene vi inntar, og kvaliteten som gjør oss unike. Dette innebærer en tilsynelatende stabil enhet som oppfattes som internt konsistent, som benyttes for å opprettholde et skille mellom oss selv og andre.

Med et blikk til filosofisk pragmatisme forstår Jenkins (2014) selvidentitet parallelt med begrepet om selvet. Selvet er definert av Jenkins som individets refleksive inntrykk av egen identitet, som er konstruert i relasjon til andre med hensyn til likheter og forskjeller, og som forteller individet hvem de er og gjør de i stand til å handle. Selvet er sosialt konstruert

gjennom sosialiseringprosesser og i samhandling med andre der individet definerer og redefinerer seg selv og andre i løpet av livet. Identitet blir til i samspillet mellom intern selvidentifisering og ekstern kategorisering, en prosess som gjør oss i stand til å organisere den sosiale verden og relatere til andre på en konsistent og meningsfull måte (Jenkins, 2014, s. 28, 42, 51).

I vår forståelse av oss selv identifiserer vi oss med kollektive identiteter, som kjønn, klasse, og etnisitet. Disse kollektive identitetene er definert av den aktuelle sosiale gruppens felles egenskaper (Jenkins, 2014). Etnisitet er et begrep for å beskrive en folkegruppe, slik som samene. Barth (1969, s. 10-11) definerer en etnisk gruppe etter flere kjennetegn, for det første reproducerer gruppen seg, for det andre deler medlemmene kulturelle særtrekk, for det tredje utgjør gruppen et sosialt nettverk av kommunikasjon og samhandling, og for det fjerde identifiserer de seg selv som, og blir identifisert som en særegen gruppe.

Etnisitet og andre identiteter kan forstås som noe som er konstruert i balansen mellom indre selvidentifisering og ekstern kategorisering gjort av andre. Sagt noe annerledes, kan etnisitet forstås som noe som defineres av hva du tenker din etnisitet er, sett opp mot hva andre tenker din etnisitet er (Jenkins, 2014, s. 46, 89; Nagel 1994). Videre kan en etnisk identitet være foranderlig, ettersom individer under gitte rammer kan endre sin etnisitet, og noen ganger gjør de det. Etnisitet kan være fleksibelt avhengig av lokale forhold og individuell historie (Se Barth, 1969). Dette peker på at etnisitet ikke er av en essensiell natur, men kan fungere som en primær identifikasjon (Jenkins, 2014, s. 90). Etnisk identitet kan også forstås som noe situasjonelt, som kan endre seg i samsvar med variasjoner i den sosiale situasjonen og publikummet som møtes (Nagel, 1994, s. 152, 154), ettersom individer kan bære et knippe av etniske identiteter som kan ha større eller mindre betydning i forskjellige sosiale situasjoner.

Etnisitet kan være av større eller mindre betydning for individers selvforståelse. Imidlertid er det slik at når etnisitet betyr noe for folk, har det virkelig betydning, ettersom etnisitet vever sammen det individuelle og det kollektive på en distinkt måte som kan være av enorm betydning (Jenkins, 2014, s. 46). Etnisitet får sin mening av, og har sitt opphav i sammenveving av historie og kultur til en felles narrativ for gruppen, noe som kommer til uttrykk i den unike meningen og fortolkningsrammen knyttet til den etniske gruppen, og som skaper solidaritet innad og grobunn for sosiale bevegelser (Nagel, 1994, s. 161). De elementene som er lagt merke til og som skiller en etnisk gruppe fra en annen, er ikke

summen av alle forskjellene, men kun de forskjellene som aktørene ser på som meningsfylte (Barth, 1969, s. 14; Jenkins, 2014, s. 123).

Det iboende kulturelle uttrykke til en etnisk gruppe forteller oss hva vi er, og er en sterk kilde for identitetssymboler som svarer på hvem vi er. Kultur omfatter forestillingene om hva som er passende og upassende innhold i den bestemte etnisiteten, og utpeker blant annet språket, symboler, religionen, trossystemet, kunst, musikk, klesdrakt, tradisjoner, skikker, og levemåter som utgjør en autentisk identitet. Kultur er forstått som noe utvikles seg, slik at kultur er ikke kun en historisk arv, men en sammensetning av elementer fra fortid og nåtid. Kulturer endrer seg og er konstruert og rekonstruert av handlingene til individer og grupper, og deres samhandling med andre. Kulturer og deres elementer blir utvekslet, blandet, gjenoppdaget, og gjenfortolket (Nagel, 1994, s. 161-162).

Nagel sier det slik at etnisitet både innebærer individuell handlefrihet, men også strukturelle begrensninger, ettersom individets handlefrihet er begrenset av hvilke etniske kategorier som er tilgjengelig i den bestemte sosiale sammenhengen. Individet kan velge blant et knippe av etniske identiteter, dette knippet er generelt avgrenset til sosiale og politisk definerte etniske kategorier, som har varierende grad av stigma eller sosiale fordeler knyttet til seg. I noen sammenhenger er utvalget at tilgjengelige etniske identiteter svært avgrenset og begrensende (Nagel, 1994, s. 156).

Individens og gruppers handlefrihet i konstruksjonen av etnisk identitet er begrenset av ekstern kategorisering av etnisitet som kan diktere tilgjengelige identiteter, slike avgrensninger kan være uoffisielle eller offisielle. I begge sammenhenger er eksternt tilskrevne eller pålagte etniske grenser innflytelsesrike i bestemmelsen av innholdet og betydningen av bestemte identiteter. Uformelle sosialt tilskrevne egenskaper som karakteriseringer og stereotyper har betydning for relasjonen mellom etniske grupper. Formaliserte etniske kategorier og politiske vedtak og innretninger har stor makt, ettersom offisielle kategorier og politikk kan bidra til å forsterke eller gjenskape etniske grenser, ved å oppmuntre til dannelsen av og identifisering med etniske grupper, og til etnisk mobilisering (Nagel, 1994, s. 156-157).

For samene er slike formaliserte former tilfellet i at samene er anerkjent og definert som urfolk i Norge, med Sametinget som en formell politisk institusjon. Andre politiske og

administrative tiltak er undervisning i samisk språk og kultur i barnehage og skole, kulturarrangementer, og offentlig symbolbruk og markeringer.

Uformelle sosialt tilskrevne egenskaper kan ses i storsamfunnets og lokale karakteriseringer av samer som gruppe. Slike karakteriseringer har betydning for dag til dag samhandlingen mellom samer og andre, innad mellom samer, samt også hvordan samene omtales av andre og storsamfunnet som helhet.

3 Tidligere forskning om samisk identitet

Den litteraturen jeg har benyttet beskriver både overordnede samfunnsmessige prosesser som har innvirkning på samisk identitet, og forskning som tar for seg samisk identitet som et individuelt fenomen. Jeg har brukt søketjenester for å finne frem til relevant litteratur, jeg har benyttet Oria, Google Scholar, og Idun. Jeg har også sett på kildelistene til artiklene og bøkene jeg har funnet, og kildene i tidligere masteroppgaver om samisk identitet funnet gjennom Munin, og brukt det i videre litteratursøk. Det jeg sitter igjen med etter å ha lett etter litteratur er at mye tidligere forskning handler om historie, er eldre etnografiske undersøkelser, eller handler om helse. Derfor er det også et behov for videre sosiologisk forskning om samisk identitet.

Om vi ser tilbake til den etnografiske undersøkelsen til Eidheim, *When Ethnic Identity is a Social Stigma* (1969), var det å ha en samisk identitet et sosialt stigma, som medførte negative sosiale sanksjoner fra omgivelsene. Samene fikk et negativt selvbilde med følelser av underlegenhet, slik at de måtte utvikle strategier for å unngå eller tolerere sanksjoner fra den lokale norske befolkningen. Videre fant Eidheim at mange samer hadde et ønske om å fremme seg selv som norske, for å oppnå fullt medlemskap i det norske samfunnet og derigjennom tilgang til materielle og sosiale goder. Dermed måtte de legge vekk, eller dekke til, de sosiale egenskapene som nordmenn tilskrev som samisk. Dette fikk den konsekvens mange ikke lærte samisk til barna sine, for at de skulle få bedre muligheter for å fremstå som norske og moderne (Eidheim, 1969, s. 44-46), dermed ble den sosiale overføringen av samisk språk brutt.

Eidheim befant seg i et sjøsamisk lokalsamfunn på kysten av Vest-Finnmark, i Lille Lerresfjord (Liidnavuotna) i Alta kommune. Selv om samtidens kyst- og fjordstrøk i Vest-Finnmark på lang vei kunne fremstå som norsk den gang da Eidheim besøkte Altafjorden, med samisk språk som kanskje den eneste og mest åpenbare forskjellen, ble lokale kunnskaper og forståelsesrammer benyttet til å kategorisere hverandre som nordmenn og samer. Kategoriene *dáža* (nordmann) og *same* utgjorde et hierarkisk forhold, og kategoriene ble brukt i hverdagen for å beskrive lokalsamfunn, familier, og individer. Dette hverdagslivet ble gjennom inntrykkshåndtering delt inn i samhandlingssfærer som uttrykte og opprettholdt todelingen mellom det samiske og det norske, og hverdagen ble delt inn i en offentlig sfære med utgangspunkt i det norske, samt en privat norsk sfære, og en privat samisk sfære (Eidheim, 1969, s. 40, 46).

K.Olsen (2011) ser tilbake på Eidheims *When Ethnic Identity is a Social Stigma*, og beskriver som det mest innflytelsesrike verket om samisk identitet. K. Olsen viser at situasjon er endret fra hva Eidheim observerte. Den generelle økonomiske moderniseringen og sentraliseringen har ført folket fra bygdesamfunnene med fiske, småbruk, og sesongarbeid, til regionsentrene med nye næringsveier. Folk har flyttet fra Lille Lærresfjord, men også fra andre steder i Finnmark, Norge, og verden til byen Alta. Befolkningen er blitt mer sammensatt, samtidig som det i hverdagen i Alta er vanskelig å vite om andres samiske fortid, sett mot bygdesamfunnet Eidheim møtte den gang i Lille Lærresfjord. Det er vanligvis opp til den enkelte å aktualisere en samisk etnisk identitet i den sosiale samhandlingen. En samisk identitet er ikke lengre et stigma, men er blitt til et privat anliggende.

I et tidligere arbeid viser K. Olsen (2010) hvordan individers samiske identitet i Alta og ved Finnmarkskysten er situasjonsavhengig, formbar, og kontekstavhengig innenfor historiske, sosiokulturelle, og politiske rammer. I et senere arbeid (K. Olsen, 2015) legger han frem utviklingen i samiske identitetsprosesser i kyst- og fjordstrøk i Vest-Finnmark. Som nevnt i innledningen fremheves betydningen av samfunnsmessig modernisering, endringene i juridiske og politiske rettigheter, konsekvensene av fornorskningen og andre verdenskrig, og globaliseringen av verden og da spesielt den internasjonale urfolksdiskursen. Videre understrekes betydningen av den samepolitiske bevegelsen.

K.Olsen (2015) viser til at det gjennom den samepolitiske bevegelsen ble det utviklet en kollektiv samisk selvforståelse, og hevder dette uttrykket var nødvendig i den samiske etnopolitiske kampen for å fremheve det samiske og oppnå anerkjennelse for det samiske som noe annet, men likestilt med det norske. I dette kollektive uttrykke ble enkelte samiske kulturtrekk trukket frem som symboler å identifisere seg med. Det symbolske uttrykket hadde sitt opphav i reindriftskulturen og Indre Finnmark, og dette var ofte deler av samisk kultur som var mest forskjellig fra den norske. K. Olsen sier at dette kollektive uttrykket for det samiske ble utfordret i 1990-årene av lokale identitetsforståelser i kyst- og fjordstrøk, ettersom symbolbruken stod i kontrast til lokale tradisjoner uavhengig av etnisk kategorisering. Baksiden med dette kollektive uttrykket ble at det å være samisk ble noe man ikke behersket på kysten, ettersom det utelot en lang rekke erfaringer og ikke fant gjenklang i manges selvforståelse. Dette dominante uttrykket virket også undertrykkende, da det skapte hierarkier innenfor det samiske. Symbolbruken kunne også oppfattes som en politisk idé om det samiske, og da avvises som uttrykk for enkelte politiske grupper. Samtidig var dette produktivt i den forstand at samisk identitet ble en del av diskursen i Finnmark, og dermed ble

det et utvidet mulighetsrom for mange som vokste opp som norske, for å trekke en samisk fortid inn i samtidens forståelse av egen identitet, identiteter som utfordret den kollektive samiske selvforståelsen (K. Olsen, 2015, s. 335-338).

I artikkelen *Er ikke blodet mitt bra nok?* skriver Bjørklund (2016) at det etniske landskapet i nord har endret seg siden 1960-tallet hvor samisk identitet fremstod som et imperativ, til dagens nord med et flerfoldig etnisk landskap. Fra en tid hvor det samene var stigmatiserte og sett på som underlegne, og mange ønsket å fremstå som norsk og dermed moderne, til i dag hvor en samisk tilhørighet i byene og langs kysten er en del i et flerfoldig sett av identiteter, som ikke erstatter det norske, men supplerer et mangfoldig selv. Som også K. Olsen (2010; 2015) hevder, kan en samisk etnisk identitet inngå i et større identitetsrepertoar som samlet utgjør individets identitetsforståelse. Dette kommer til uttrykk i at det er mange i kyst- og fjordstrøk i nord som har sammensatte familiehistorier som åpner for sammensatte identiteter. Bjørklund (2016) sier videre at for individet er etniske identiteter mer eller mindre betydningsfulle for deres selvforståelse, og etniske identiteter er i stor grad kun aktualisert i bestemte sammenhenger. Samlet kan dette gi utslag som at en person i en familie definerer seg selv som same, mens søsknene deres ikke gjør det. Bjørklund sier det slik at en samisk identitet blir en personlig oppfatning, som verifiseres gjennom slektsbaserte narrativ og private symboler.

Bjørklund ser også til K. Olsen (2010), som sier at modernitetens fremtreden har etter hvert fått store konsekvenser for samisk identitetsforming i byer og tettsteder. Den sosiale sammensetningen og sosiale arenaer ga ikke vilkår for etnisk kategorisering i imperativ forstand. I møte med andre var man altaværing eller finnmarkinger. De regionale fellestrekkene er det som fremheves, og en eventuell samisk tilhørighet blir et tillegg, en kulturarv i et sett av forskjellige statuser og roller som preger det lokale fellesskapet i slike tettsteder. Forsøk på å la en samisk identitet være styrende for all deltagelse i det lokale samfunnsliv blir lett sanksjonert, ettersom det bryter med lokale forestillinger om likhet og stedstilhørighet. Samisk tilhørighet er noe som bare uttrykkes i bestemte sammenhenger som i foreningsliv eller politiske institusjoner.

Bjørklund (2016) vektlegger, i likhet med K. Olsen (2015) betydningen av den samepolitiske bevegelsen og utviklingen av samiske institusjoner og juridiske og politiske rettigheter, særlig betydningen av Sametinget for individuelle identitetsprosesser. Bjørklund bemerker at kriteriene for Sametingets valgmannstall for mange fungerer som etnisk bekreftelse, slik at

«[m]an kan med andre ord konstruere sin egen slektstilhørighet innenfor rammen av åtte oldeforeldre, og dermed etableres et valgt slektskap etter hvert som en objektiv dimensjon i ens identitetsrepertoar. På dette viset hadde man i realiteten lagt opp til en rent konstruktivistisk forståelse av etnisk identitet» (Bjørklund, 2016, s. 12).

Til dette legger Helge Pedersen (2023) til at individuelle familiehistorier danner grunnlaget for individers selvforståelse og hvem som legitimt kan medvirke i å forme det samiske samfunnet. Individers familiehistorie legger premisser for deres politiske medborgerskap, om de står innenfor eller utenfor det samiske samfunnet, både i Sametinget som det formelle samepolitiske systemet, og i det offentlige rom i uformaliserte etnopolitiske diskusjoner. Dermed må folk i det mangfoldige nord i mange situasjoner ta stilling til forfedres etnisitet og derigjennom egen selvoppfatning. Imidlertid bemerker Helge Pedersen at det kan være vanskelig å fastslå forfedrenes etniske selvforståelse i kyst- og fjordstrøkenes mangfoldige og skiftende lokalsamfunn.

Stenseth (2023) har i en skolesammenheng undersøkt elevers forhold til samisk identitet i en sjøsamisk bygd. Stenseth beskriver det slik at det er et diskursivt tomrom [discursive void] for samiske identiteter på kysten, som gjør det vanskelig å artikulere hva det innebærer å være same på kysten, og hun finner at det begrenser elevene fra å identifisere seg som «ekte» samer. Samene er noen andre enn dem, ikke fordi de mangler samisk tilhørighet, men de identifiserer seg ikke med det fremsatte bilde av det samiske. Det bilde de har å forholde seg til om hva en same er, kommer av den dominante diskursen i skolen og samfunnet for øvrig, som fremhever symboler fra reindriften og Indre Finnmark som det samiske. Det Stenseth beskriver sammenfaller med det K. Olsen (2015) beskriver om innholdet i den kollektive samiske selvforståelsen som ble fremmet fra 1990-årene av. Dette bildet av det samiske samsvarer ikke nødvendigvis med erfaringene på kysten, noe som kan virke fremmedgjørende og begrense identifisering med det samiske. Relatert til dette finner Stenseth at slektskapsforhold til Indre Finnmark åpner for å identifisere seg med en delvis samisk identitet.

K. Olsen (2015, s. 336-337) påpeker at nasjonale institusjoner og andre overlokale aktører bidrar til å opprettholde skillet mellom kyst og innland i Finnmark, fordi de innehar perspektiver som vektlegger klare kulturelle og språklige skiller. De fremmer da et bilde av samisk kultur som i begrenset grad skaper identifikasjon hos individer med bakgrunn fra kyst- og fjordstrøk. Samtidig fremstår kysten for de overlokale aktørene som en kontrast til det

samiske, og dermed skjules den kompleksiteten som finnes i mange lokalsamfunn, en kompleksitet som muliggjør mer uklare skiller mellom det norske, kvenske, og samiske.

Stenseth (2023) finner videre i sin forskning i den sjøsamiske bygda at det å bruke kofte, og å lære samisk språk er aktive måter å uttrykke det samiske, men av at dette er utilstrekkelig for å holde en samisk identitet. Elevene som er intervjuet, mener språk og kulturkompetanse er viktig for å være same. Det fremstår også som at det å mangle samisk språk er å mangle samisk identitet. Stenseth viser til Jenkins (2014), som fremhever identifisering som et valg og en prosess, og Stenseth viser videre til Olsen (2010) som sier at å identifisere seg som same er et aktivt valg på kysten, for ellers er de antatt å være norske. Stenseth påpeker at det å identifisere seg som same kan medføre en risiko for negative sosiale sanksjoner. De som identifiserer seg som samer må gi opp en majoritetsidentitet, som erstattes med en flerfoldig identitet. En identitetsposisjon som igjen kan sanksjoneres både for å være samisk av majoritetsbefolkningen, men også av andre samer for å ikke være samisk nok eller for at de ikke har gitt avkall på det norske.

Inger Pedersen (2022) benytter en intergenerasjonell tilnærming for å undersøke hvilke konsekvenser språkbruddet i sjøsamiske familier har fått for samisk identitet. Fornorskningen har gitt vedvarende negative konsekvenser over generasjoner for samisk identitet. Fornorskningen førte til brudd i den sosiale overføringen av samisk språk mellom generasjonene ved å frata og stigmatisere samisk språk. Dette språkbruddet har fått komplekse følger, ettersom det å eie og utøve eget morsmål gir inngang og tilhørighet til kulturen, samt at språket et medium for overføring av tradisjoner, kunnskap, og minner. Inger Pedersen finner at språkbruddet har forstyrret ungdommenes identitetsutvikling, og blir pekt på som det mest inngripende bruddet i sosialisering i samisk kultur. Videre finner hun at ungdommene støtter seg på tidligere generasjoner, særlig sine besteforeldre, i formingen av egen identitet. Ungdommene ønsker å gjenreise kultur og språk i sjøsamiske områder og har visjoner om et sterkere Sápmi. De er gang med å forme nye identiteter, og mulig et nytt Sápmi.

Nystad et al. (2017) har gjennom dybdeintervju undersøkt identitetsforhandling hos nordsamisk ungdom i et samisk majoritets lokalsamfunn, og de bemerker at etnisk identitetsforhandling hittil er et lite utforsket tema. De anbefaler effektiv samisk språkopplæring som et inkluderingsiltak for å bedre velværen og helsen hos norsktalende

samer og tilflyttere. De påpeker også viktigheten av å bedre bevisstheten i skole og lærerutdanning om mangfoldet i samiske ungdommers identitetsforhandlinger.

Nystad et al. (2017) viser til at det er funnet en sammenheng mellom samisk identifikasjon og lokalsamfunnets etniske sammensetning. Ungdom i lokalsamfunn med en samisk majoritet har større sannsynlighet for å definere seg selv som samer, sett mot jevnaldrende i assimilerte norske lokalsamfunn som har større sannsynlighet for å definere seg selv med en norsk nasjonal identitet.

Nystad et al. (2017) finner at ungdommene var mer åpne om deres etniske tilhørighet sett mot tidligere funn, hvor enspråklige norsktalende ungdom var ambivalente om å uttrykke egen samiske tilhørighet, og særlig motstridig om de var i en norsk sammenheng. De finner at alle ungdommene er åpne om deres etniske bakgrunn, eller uttrykker etnisk stolthet. I dette var det flere kvinner enn menn som uttrykte etnisk stolthet, noe som ble knyttet til at foreldre fremhever etnisk stolthet i sosialiseringen av jenter. Generelt fremstod den etniske stoltheten som sterk hos ungdom i denne samiske majoritet sammenhengen. De var også åpne om egen samiske identitet i norske sammenhenger, hvor det å ikke fremme egen samiske tilhørighet var forårsaket av erfaringer med diskriminering.

Hos informantene til Nystad et al. (2017) ble samisk språk ofte fremhevet som en sterk identitetsmarkør og viktig for kommunikasjon, men også som en del av det å være same, sammen med kultur. Dette peker på at ikke-samisktalende ikke passer inn i samiske majoritetssamfunn. De viser til at samisk kulturkompetanse gir høyere kulturell kapital og høyere status, samt at samisk språk er nøkkelen til sosial samhandling i samiske sosiale sammenhenger. I dette ga bånd til lokalsamfunnet som lokal stedstilhørighet gjennom oppvekst eller familie større tilgang til sosiale nettverk og derigjennom evnen til å leve, ta del i, og lære språk og kulturelle praksiser.

Imidlertid hevder Nystad et al. (2017) at samiske språkkunnskaper ikke er nødvendig for selvidentifisering som same. Likevel er samisk språk viktig for tilhørighet, samhold, og deltagelse i det samiske samfunnet. Manglende språkkompetanse kan dermed knyttes til negative følelser som fremmedgjøring, sinne, og utenforskap. Språk knytter folk sammen, men kan også kraftfullt splitte urfolkssamfunn.

Et mindretall av ungdommene hadde opplevd ekskludering av andre i lokalsamfunnet i form av avvising av deres samiske identitet, dette ble knyttet til dårlige samiske språkkunnskaper,

lavere kulturkompetanse, manglende lokal tilhørighet, og manglende tilknytning til reindriften. Andre samers avvisning av den enkeltes etnisk tilhørighet påvirket ikke negativt den enkeltes etnisk stolthet eller åpenhet om egen bakgrunn, men var relatert til ungdommers erfaringer med intra-etnisk diskriminering og dårligere velvære (Nystad et al., 2017).

Dankertsen og Åhrén (2018) undersøker gjennom et postkolonialt perspektiv hvordan samisk ungdom, samiske ungdomsorganisasjoner, og majoritetssamfunnet og dets institusjoner skaper nye urbane samiske arenaer. Et postkolonialt perspektiv innebærer å synliggjøre hvordan koloniale strukturer påvirker samfunnet i nåtid og fortid. De sier at kolonisering ikke bare innebærer territoriell kontroll, men også kontroll over det immaterielle som manifesterer seg i individers tanker, begrepsrammer, og handlinger.

Den samepolitiske kampen har både skapt rammer for en kollektiv samisk selvforståelse og en større aksept fra majoritetssamfunnet, sier Dankertsen og Åhrén (2018). De hevder imidlertid at det er en kontinuitet fra fortiden at det offentlig rom i stor grad er reservert for norske uttrykk, slik at det offentlig rom allerede er okkupert av majoritetssamfunnet og dets normer. Videre hevder de at utfordringen ennå er at samisk identitet, språk, og kultur er ansett som et privat anliggende som ikke lar seg fremsette i det offentlige uten faren for negative sanksjoner, ettersom det bryter med implisitte normer å uttrykke det samiske. Unntaket er sammenhenger som dager og arenaer som er definert som samiske. Dette medfører en usynliggjøring av det samiske. De legger til at det positive er at unge samer har større muligheter enn deres forfedre og formødre.

Dankertsen (2016) har gjort undersøkelser i lule- og markasamiske områder i nordre Nordland om hvordan samisk etnisk fragmentering er artikulert i hverdagen. Jeg forstår begrepet fragmentering til å handle om både om skiller i tid og i rom. Hun sier det samiske ligger for mange i fortiden, og de i dag kun har fragmenter å identifisere seg med, og at det er en fragmentering sett i befolkningssammensetningen i bosetning og i hvem som i dag som identifiserer seg som samer.

Dankertsen oppsummerer avslutningsvis artikkelen sin, og sier at en viktig del av dekoloniseringen av Sápmi er å komme seg etter fragmentering, og å kjempe for et samfunn som muliggjør det. Hun hevder det ikke bare er en politisk prosess, men også en individuell prosess hver enkelt same må velge eller ikke velge å ta da del i. Samer finner nye måter å knytte sammen fortid, nåtid, og fremtid, både følelsesmessig, politisk, og i hverdagslivet, sier

hun. Dankertsen finner at bruk av samiske plagg og språk er viktige måter for enkelte å artikulere samisk identitet, mens andre ikke er komfortabel med å uttrykke det slik. For de er det å tilbringe tid i naturen, å fortelle historier, og å være med familien viktige måter å uttrykke samisk identitet. Helt til slutt sier hun at forskning om samiske problemstillinger må ta for seg hverdagslivet til folk, istedenfor å bare gjenskape et bilde av en ensartet og autentisk samisk identitet samtidig som historiens skyggesider holdes skjult (Dankertsen, 2016, s. 36).

Gjennomgangen av den tidligere forskningen om samisk identitet viser at det å være same har gått fra å være et sosialt stigma som ble sanksjoner, til å være et privat anliggende i et samlet sett av identiteter. Med det samiske som et privat anliggende, følger det fortsatt videre et skille mellom den offentlige og den private sfæren. Det offentlige rom er definert som norsk, som medfører at det ikke er plass for å fremme det samiske utenom arenaer som er spesifikt definert som samiske.

Hva som er sett på som det samiske av storsamfunnet er også begrenset til et bestemt bilde bestående av reindrif og Indre Finnmark. Dette bildet blir reproduisert av offentlige institusjoner, og særlig i skolen får dette betydning som står for undervisningen og danningen av barn og unge. Dette bildet som dominerer diskursen om det samiske kan begrense individer fra å identifisere seg med det samiske.

Imidlertid, forskningen peker på at det er andre måter å forholde seg til og identifisere seg med det samiske. Særlig i kyst- og fjordstrøk har det samiske blitt en del av diskursen og en samisk fortid har blitt mulig å trekke inn i samtidens forståelse av egen identitet. De entydige kategoriske skillene som same og nordmann er blitt erstattet med en mer flytende tilnærming som muliggjør sammensatte identitet.

4 Metodisk tilnærming – Det personbiografiske intervjuet

Jeg har valgt personbiografiske intervju som metode, fordi det er en hensiktsmessig måte å undersøke og innhente informasjon identitet som fenomen. Oppgaven handler om samisk identitet og etnisitet som er særlig personopplysninger. Dette medfører at datamaterialet må behandles konfidensielt og med stor aktsomhet gjennom forskningsprosessen. Deltagerne i forskningsprosjektet er enkeltmennesker som det skal utvises respekt overfor. Hovedregelen er at forskningen ikke skal være til ulempe for eller skade den enkelte forskningsdeltageren eller gruppen som er i forskerens søkelys, samt er det ønskelig at forskningen skal være til det beste eller til nytte for de aktuelle gruppene (Haugen og Skilbrei, 2021, s. 31; Fossheim og Ingierd, 2015).

Oppgaven følger en kvalitativ metodisk tilnærming, og søker derfor å undersøke kvalitetene ved samisk identitet. Som en gruppetilhørighet er samisk identitet metodologisk interessant, ettersom ethvert medlemskap i sosiale grupper er assosiert med spesifikke, kulturelt definerte aktiviteter og egenskaper (Järvinen, 2005, s. 32). Med en kvalitativ tilnærming ønsker jeg å forstå samisk identitet innenfra den lokale praksisen med perspektiver og beretninger fra informanter som lever og bærer konkrete erfaringer (Brinkmann & Tanggaard, 2012, s. 11-12).

Den symbolsk interaksjonistiske tilnærmingen til intervju bygger på en konstruktivistisk forståelse av den sosiale verden. Dette ontologiske utgangspunktet for epistemologiske konsekvenser, symbolsk interaksjonsisme er opptatt av individers subjektive erfaringer, og ikke objektivistiske påstander om hva som er der ute i den «ekte verden» (Scott, 2015, s. 13), slik at utgangspunktet for analysen at språket både reflekterer og skaper den sosiale virkeligheten (Järvinen, 2005, s. 39). Dataen for analyse er informantenes beretninger og tolkninger av egne erfaringer. Individers handlinger, mening, og selvoppfattelse er relasjonelle fenomener, som krever kontekst for analyse. Mennesker er sosiale vesener, slik at handling eller betydningen av et fenomen blir til i samhandling med andre og den materielle verden (Moen, 2013).

Moen (2013) påpeker at enkeltobservasjoner i en begrenset tidsramme ikke er tilstrekkelig for å belyse fenomener som tar form som langvarige, eller livslange prosesser. Derest lar langvarige fenomener som individuelle identitetsprosesser bedre belyse ved å få personer som lever dem til å fortelle om erfaringene. Videre med det interaksjonistiske og det

dramaturgiske perspektivet forstår vi også det slik at informanten fremmer et bestemt, eller ønsket bilde av seg selv gjennom sin livshistorie (Moen, 2013).

Moen viser også til Järvinen (2005, s. 37) som påpeker at livshistorier og annet intervjumateriale ikke kun er refleksjoner av individuelle erfaringer, men også gir uttrykk for allerede eksisterende kulturelle diskurser. Mening er altså ikke et individuelt fenomen isolert til en enkelt aktør, men er et sosialt fenomen situert i en spesifikk kulturell kontekst.

Forskningsintervjuet anvendes innen sosiologien som metode for innsamling av empirisk data. Intervjuer gjennomføres ofte med enkeltindivider, fordi det individuell intervjuet gir rom for og klarhet i den enkelte informantens fortolkning og fortelling. Med intervju som metode, og innen kvalitativ forskning generelt, er målet å se det generelle det spesifikke. Målet med intervjuet og den påfølgende analysen er å skape overførbare data som kan peke på prosesser, sammenhenger, og kategorier som gjelder flere (Moen, 2013; Skilbrei, 2019, s. 65, 67).

I utvalget av informanter var målet å få tak i personer med spesifikke erfaringer eller egenskaper. Disse informantene ble bedt om å fortelle om sine liv, og ble fulgt opp av spørsmål relatert til forskningens formål. Gjennom personbiografiske intervju ønsket jeg å forstå virkeligheten sett fra informantens perspektiv som aktør i den sosiale verden.

Intervjuene ga data som ble omsatt til tekst for videre analyse, både individuell data om informantens fortid, nåtid, og perspektiver for fremtiden, og generelle data som kan skape forståelse av den sosiale verden og samspillet mellom individ og samfunn (Moen, 2013; Rosenthal, 2004).

Data skapes gjennom det metodiske arbeidet til forskeren, som forutsetter at jeg som forsker både deltar innenfor de sammenhengene som studeres, samtidig som jeg må innta et utenfra perspektiv for å velge ut, kategorisere, og analysere materialet mer systematisk enn jeg ville gjort ellers i hverdagslivet. Jeg er fra Alta og er samisk, med både kjennskap og tilhørighet til lokalsamfunnet. Spørsmålet som reiser seg er om jeg og forskere generelt, kan gjennomføre forskning i egen kulturkrets på en faglig måte (Paulgaard, 1997, s. 70).

Paulgaard (1997, s. 72-73) sier at argumentet mot å gjennomføre forskning innenfor egen kultur og i kjente omgivelser er at forskeren vil være blind for det spesielle i det som for forskeren er det hverdagslige, slik at forskeren kan få problemer med å artikulere det spesielle ved det som for forskeren er det selvsagte og underforståtte. Videre i dette medfører arbeid

innenfor egen kultur at forskeren har en apriorisk forståelse av fenomenet som studeres, som vil si en forutforståelse som ikke er festet i konkrete erfaringer det kan vises til.

Det er viktig å være oppmerksom på at kulturkjennskap kan føre til kulturblindhet. Likevel kan ikke forståelse av fenomener løsriveres fra den konteksten aktøren er en del av, hverken om de er informanter eller forskere. I dette er det ikke mulig å innta et helt utenforstående perspektiv i studier av kulturelle fenomener, ettersom forståelse både er knyttet til det aktuelle fenomenet, samt knyttet til den som fortolker fenomenet. Forståelse innebærer alltid at fenomener blir fortolket og presentert gjennom øynene til forskeren som ser på bakgrunn av forskerens forståelse, slik at forskerens subjektive forutforståelse er en forutsetning for innsikt (Paulgaard, 1997, s. 73).

Det å stå fjernt fra informantene i erfaringer og kunnskapsgrunnlag kan også være et hinder for forståelse. Med dette er nærhet mellom forsker og informant i biografiske erfaringer en fordel for å forstå fenomenet. Samtidig kan perspektiver utenfra tilføre og bidra med nye forståelsesrammer og ny innsikt. Alt i alt gir forskerens erfaringer og kunnskaper tilgang til noen former for innsikt og skygger for andre. Uansett om forskerne er utenfra eller innenfra vil deres personlige forutsetninger som sosiale egenskaper og kultur ha betydning for hva de får tilgang til og hvilke problemer de møter. Det er ingen absolutte skiller i nærhet og distanse. Forskere som tar for seg fenomener i andre samfunn må streve med å få innpass, mens forskere som undersøker fenomener i eget samfunn må streve med egen kulturelle hjemblindhet (Paulgaard, 1997, s. 74-75).

Utgangspunktet for rekrutteringen av informanter var at de hadde erfaringer og kunnskap som er viktig for å forstå samisk identitet i Alta. Hvordan samisk identitet er forstått og holdningene til det samiske er forskjellig mellom generasjoner, derfor for å få mer sammenlignbare data har jeg begrenset utvalget til unge voksne. Unge voksne kan også ha et mer lystbetont forhold til det samiske, og da kanskje en større villighet til å snakke om det, enn om jeg hadde hatt eldre generasjoner der det samiske kan være knyttet til skam.

For utvalget av informanter har jeg satt som kriterier at de er i aldersgruppen 18 til 40 år, har en tilhørighet til Alta, har uttrykt en samisk identitet, og at de må møte kriteriene for å kunne melde seg inn i Sametingets valgmannstall, som er:

Alle som avgir erklæring om at de oppfatter seg selv som same, og som enten

a) har samisk som hjemmespråk, eller

b) har eller har hatt forelder, besteforelder eller oldeforelder med samisk som hjemmespråk, eller

c) er barn av person som står eller har stått i manntallet kan kreve seg innført i valgmanntallet.

(Sametinget, 2024)

Manntallsreglene representerer et uttrykk for hvem som er definert som samer av det samiske samfunnet, representert av Sametinget, noe som utgår av prinsippet om at urfolk selv skal definere hvem som tilhører gruppen. I informasjonsskrivet ble utvalgskriteriene presentert til informantene, og de ble spurt om de kan eller har meldt seg inn i manntallet.

Jeg har tatt kontakt med aktuelle informanter gjennom eget nettverk (som har gitt uttrykk for en samisk identitet). Videre for å finne aktuelle informanter har jeg henvendt meg til personer med kjennskap til Alta-samfunnet, og spurte de om de kunne informere videre om prosjektet til andre de tenkte kunne vært aktuelle informanter, som har kunnet kontaktet meg. Jeg har direkte eller indirekte kjennskap til informantene mine som jeg tenker kan gjøre det lettere for dem å snakke om identitet.

Før jeg gikk i gang med å ta kontakt med og intervju informantene meldte jeg prosjektet inn til SIKT for å få prosjektet godkjent i henhold til gjeldende lover og forskrifter (se vedlegg 1). Jeg la ved en prosjektbeskrivelse, en tematisk intervjuguide, og informasjonsskrivet til informantene. For dette prosjektet er det uttrykkelig informerte samtykke det rettslige grunnlaget for behandlingen av personopplysninger. For å innhente uttrykkelig informert samtykket og opplyse om prosjektet utarbeidet jeg et informasjonsskriv som ble utdelt til informerte (se vedlegg 2). Ved dette informasjonsskrivet la jeg også ved et samtykkeskjema som informantene skrev under på, slik at de skriftlig ga sitt samtykke.

I tabellen under har jeg en skjematisk presentasjon av informantene, de har alle fått et tilnavn eller pseudonym. Tabellen viser hvilken samisk bakgrunn de har med utgangspunkt i hvordan de har beskrevet seg selv og sin familiehistorie, den viser også deres samiske identitet, og samisk språk. I alt har jeg seks informanter, fordi det var de informantene jeg kom i kontakt med og fikk rekruttert til prosjektet. Samtidig var seks informanter tilstrekkelig til å belyse oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål.

Tilnavn	Samisk bakgrunn	Samisk identitet	Samisk språk
Ane	Fornorsket familie, sjøsame	Det samiske er for henne en familiebakgrunn, og er ikke aktualisert i hverdagslivet	3. språks-undervisning fra vgo
Ellen	Fornorsket familie, sjøsame	Tatt tilbake samisk identitet	Lært seg språket gjennom utdanning
Isak	Norsk-samisk hjem, Indre Finnmark	Identifiserende same	Samisk som morsmål/hjemmespråk
Kirsti	Fornorsket familie, sjøsame	Tatt tilbake samisk identitet.	Lært seg språket gjennom utdanning
Máret	Fornorsket familie, sjøsame	Tatt tilbake samisk identitet	3. språks-undervisning fra vgo, ønsker å lære seg språket bedre
Sara	Fornorsket familie, Indre Finnmark	Tatt tilbake samisk identitet	Lært seg språket gjennom utdanning

Informasjonsskrivet som ble utdelt til forskningsdeltagerne fremla omfanget og gjennomføringen av prosjektet. Det ble opplyst om at det er kun jeg og mine veiledere som har tilgang på informasjon om deltagerne, og for at personopplysninger ikke skal komme på avveie skal navnet og kontaktopplysningene til informantene erstattes med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrig data og innelåst. Videre er det opplyst om at intervjuene blir tatt opp ved bruk av Nettskjema-Diktafon appen som er anbefalt brukt av UiT, den er levert av Universitetet i Oslo, der lydopptaket blir lagret på en sikker dataservert. Etter prosjektslutt vil personopplysninger, lydfiler, og utskrifter slettes.

Med intervju som metode måtte jeg planlegge gjennomføringen av intervjuet. I samtale med informantene ble vi enige om tid og sted for intervjuene. Jeg vektla hva informantene selv ønsket, både for å finne et tidspunkt som passer bra for dem, og for at de fant seg i omgivelser de følte seg trygge i. Haugen og Skilbrei (2021, s. 35) påpeker, spesielt om temaet i intervjuet er sensitivt, at tid og sted må velges med omhu for å unngå at uvedkommende ikke kan overhøre hva som blir sagt, og man bør tenke over hvordan uforutsette avbrytelser best kan håndteres. Det jeg tenkte jeg skulle gjøre om det kom andre under intervjuet, var at jeg skulle stoppe intervjuet og fortsette etter avbrytelsen var håndtert. Jeg gjennomførte i all hovedsak intervjuene alene med informantene hjemme hos dem, eller et annet sted vi ble enige om. En informant ble intervjuet over nett, her ble informanten spurt om den hadde lest og forstod innholdet i informasjonsskrivet og om den samtykket til å delta i prosjektet, det svarte den bekreftende på. Dette ble tatt opp som lydfil og lagret med det øvrige intervjuet.

Til intervjuene hadde jeg laget en intervjuguide med spørsmål (Se vedlegg 3). Jeg gjorde et prøve-intervju med en venn for teste ut spørsmålene og flyten i intervjuet. Både vennen min og jeg mente spørsmålene var dekkende. Utgangspunktet for intervjuene var en biografisk tilnærming, slik at informantene ble bedt om å fortelle om erfaringer og hendelser fra sine liv. Spørsmålene ble utformet slik at de kunne gi innsikt i samisk identitet som fenomen. Spørsmålene ble formulert åpne, slik at informantene kunne dele egne synspunkter og refleksjoner, samt for å unngå at informantene ble ledet til å svare på en bestemt måte.

Intervjuene ble transkribert i etterkant ut fra opptaket, der persongjenkjennbare opplysninger blir pseudonymisert eller ikke tatt med. Jeg benyttet en funksjon i Nettskjema for å automatisk transkribere intervjuene fra lyd til teks, som også skrev intervjuene om fra dialekt til bokmål. Etterpå hørte jeg gjennom intervjuene, leste over intervjuene, og rettet feil i den automatiske transkriberingen.

Som nemt ble det innsamlede datamaterialet pseudonymisert slik at informantenes anonymitet ivaretas. Det å ivareta anonymiteten til informantene krever ofte mer enn å utelate navn og andre direkte identifiserbare opplysninger, ettersom deltagere i kvalitative studier kan identifiseres gjennom bakveisidentifisering med en kombinasjon av ikke-direkte identifiserbare opplysninger (Haugen og Skilbrei, 2021, s. 38-40). Oppgavens prosjekt er gjennomført i Alta som er et relativt lite samfunn, dermed kan en nøkkelopplysning som tilhørighet til Alta og etnisitet svekke pseudonymiseringen av materialet. For oppgaven må informasjon selekteres ut gjennom bearbeidelsen av datamaterialet, og hvilke persongjenkjennbare opplysninger som benyttes vurderes og begrunnes i faglig relevans for å unngå at informantene er gjenkjennbare i materialet.

Det å anonymisere datamaterialet mer enn nødvendig har også problematiske sider. Datamaterialet kan bli grunnere med for rigid anonymisering, ettersom identifiserende detaljer som gir kontekst til datamaterialet er verdifulle for å forstå utsagnene i den sosiale sammenhengen de inngår i. Det er også et moment at forskningsdeltagerne har gitt av sin tid, og da burde forskningen som kommer ut av det bli så godt som mulig (Haugen og Skilbrei, 2021, s. 39).

Kvaliteten av oppgaven og forskningen som er gjennomført kan vurderes opp mot dens reliabilitet og validitet. I min vurdering av oppgavens reliabilitet må jeg stille meg kritisk til om jeg har skapt materialet på en pålitelig måte, og da at andre har grunn til å stole på resultatene (Skilbrei, 2019, s. 87-88). Jeg har redegjort for det teoretiske perspektivet og den metodiske fremgangsmåten, som er nødvendig for å skape tiltro til materialet, imidlertid kan det reises spørsmål med materialets reliabilitet. Som andre har jeg mine subjektive oppfatninger, og jeg har en lokal tilhørighet til Alta, er samisk, og har verv i politikken. Dette kan problematiseres, kanskje særlig siden jeg forsker på identitet som både kan være subjektivt og politisert. Det er også opp til meg som forsker å selektere og sortere data sett mot fruktbarhet for analysen, i det kan det være vanskelig å skille de teoretiske brillene og subjektive oppfatninger. Dermed hviler det et ansvar på meg i rollen som forsker å streve for å presentere og analysere data på en mest mulig objektiv måte.

Til spørsmål om forskningens validitet retter jeg et kritisk blick til om oppgaven er intern konsistent og om materialet jeg presenterer er relevant og svarer på målsetningen med forskningen. Det kan skilles mellom intern og ekstern validitet. Intern validitet handler om jeg som forsker har belegg i mine data for å konkludere slik jeg gjør (Skilbrei, 2019, s. 88).

Ekstern validitet handler om hvorvidt kunnskapen som skapes er overførbart til andre sammenhenger. Forutsetningen for kvaliteten og overføringsverdien til kvalitativ forskning er at jeg er åpen om og reflekterer over rammene for prosjektet, og at jeg viser hva jeg har gjort. Overføringsverdien til materialet mitt kommer av kvaliteten av og troverdigheten til beskrivelsen. Skilbrei skriver at det for kvalitative metoder handler om overførbart i en analytisk forstand, da det med en kvalitativ tilnærming ikke søkes å skape overførbart på samme måte som i kvantitativ forskning (Skilbrei, 2019, s. 88). I mitt prosjekt er det ikke snakk om representativ generalisering, ettersom omfanget av informanter er lite, og utvalget er ikke satt sammen for å være representativt for befolkningen. Utvalget er satt sammen av informanter med spesifikke og interessante erfaringer, og informanter som var tilgjengelig for meg å rekruttere til å delta i prosjektet. Som annen kvalitativ forskning bidrar prosjektet mitt med kunnskap som forklarer fenomener situert i en bestemt kontekst, her samisk identitet i Alta.

5 Analyse og diskusjon

I dette kapitlet skal jeg analysere og diskutere det jeg har funnet gjennom biografiske intervju med et utvalg av samiske unge vokse i Alta. I dette anvender jeg et symbolsk interaksjonistisk og et dramaturgisk perspektiv som jeg presenterte tidligere om den teoretiske tilnærmingen til oppgaven. Noen informanter formulerer seg bedre og sitater fra dem benyttes i større grad i oppgaven.

I sorteringen av datamaterialet har jeg delt det inn i tre analytiske temaer som videre rommer underkategorier. Dette har jeg gjort fordi det var disse temaene som pekte seg ut i empirien.

Jeg har delt det inn i biografi ettersom personbiografiske intervju gir grundig informasjon om deres biografiske narrativ, og i dette har jeg sett etter *skjellsettende hendelser* som endret hvordan informantene forholder seg til det samiske.

Videre har jeg sett på temaet *samisk hverdag* som også inneholder bruken av samiske identitetsmarkører og forholdet mellom identitet og situasjon eller kontekst. Dette temaet har utgangspunkt i at identitet kan forstås som noe situasjonelt og performativt.

Til slutt har jeg benyttet temaet *det samiske* for å se hva informantene tenker er det samiske og hva en samisk etnisitet og en identitet innebærer. Dette er et omfattende tema hvor jeg har sortert inn hva informantene tenker er det samiske med tanke på kultur, språk, og praksis, samt natur, materiell, og leve- og næringsvei. Annet plassert i kategorien det samiske er organisasjonsliv, politikk, debatt, samiske institusjoner, og valgmanntallet.

5.1 Informantenes biografi og skjellsettende hendelser

Alle har sine utgangspunkt i livet, og den videre reisen gjennom livet er full av forskjellige hendelser, som endrer reisen og innholdet i den. Jeg vil benytte dette kapittelet for å presentere alle seks informantene og diskutere skjellsettende hendelser i livene deres. I løpet av livet vil individet møte på skjellsettende hendelser som gir pause for refleksjon, og kan gjøre at de stiller spørsmål ved, utfordrer, eller redefinerer seg selv. Scott (2015, s. 145, 147) omtaler dette med henvisning til Strauss (1996) som «turning points», hun beskriver videre overgangsriter som markerer en endring av identitet, hun sier at det er den symbolske meningen ved overgangene som er signifikant. Dette kan også omtales som biografiske vendepunkter, "... points of interpretation that lead to a reinterpretation of the past and present, and also of the future" (Rosenthal, 2004, s. 50). Eller som «fateful moments», som Giddens beskriver som veiskiller i individers livsreise, hendelser av stor betydning som gir rom for refleksjon og endring. I hendelsen står individer overfor valg, om å enten søke tilbake til foregående syn og kjente aktiviteter, eller benytte det mulighetsrommet skapt av hendelsen for å endre reisevei. Hvilken vei individet velger får betydning for både fremtidig livssituasjon, handling, og identitet (Giddens, 1991, s. 142-143).

Informantene er forskjellige og finner seg på forskjellige steder i livet, de har alle en samisk bakgrunn, men er posisjonert forskjellig i en samisk revitaliseringsprosess. Noen har kjent til sin samiske bakgrunn hele livet, mens andre har funnet ut i løpet av livet at de har en samisk tilhørighet. På reisen gjennom livet har alle informantene møtt på skjellsettende hendelser som førte til refleksjoner om egen samiske identitet. Disse hendelsene aktualiserte deres samiske tilhørighet. Jeg starter med å presentere Kirsti som er den eldste av informantene mine. Hun oppdaget sin samiske bakgrunn i funn av samiske gjenstander og i samtale med bestefaren sin, noe hun sier ble starten på en livslang identitetsreise.

Kirsti: ... Den samtalen jeg hadde med bestefar, han viste meg (et bilde) at her Kirsti er din oldefar ... Her sitter han sammen med foreldrene sine, (navn), og da skjønnte jeg at jeg var (..) Jeg er jo samisk.

Så jeg sier, er du samisk bestefar? Ja, jeg er samisk, sier han. Og da, det var liksom ikke noe enten eller, det var ikke sånn at kanskje jeg var samisk. For han sa det så, holdt på å si, definitivt til meg, at jeg ikke tvilte på det ... Og jeg tenker at hvis ikke

jeg hadde fått den tydelige stemmen fra en bestefar som sa, ja, du er (..) vi er samisk. Så er det ikke sikkert at det hadde vært like enkelt for meg å si det.

Kirsti har hatt sin barndom i Alta og vokste opp uten å kjenne til familiens samiske bakgrunn. Først i tenårene oppdaget hun, og ble fortalt at hun var samisk. Imidlertid sier hun at det samiske har vært med henne som en del av barndommen i ord og uttrykk, væremåte, og praksiser, men at det ikke har vært artikulert som noe samisk. Så hun sier videre at det kanskje ikke er alt som har gått bort i fornorskningen, selv om man selv kan tenke det. Etter hvert har hun fått større kjennskap til egne røtter, med slekt og tilhørighet til det sjøsamiske både i Alta og andre steder ved Finnmarkskysten. Kirsti sier det har vært viktig å sakte, men sikkert ta det samiske tilbake. Det har både vært viktig for hennes egen del, og hun omtaler det som et oppgjør med fornorskningen. Hun sier hun ble opptatt av hva det samiske folket har blitt utsatt for gjennom fornorskningen og hva det har gjort med samene som befolkning. Hun sier videre at dette gjorde det desto viktigere for henne å ta tilbake det samiske. Kirsti sier hun har tatt tilbake sin samiske arv, og det er blitt en integrert del av hennes samlede identitet. I denne individuelle revitaliseringsprosessen har hun fordypet seg i samisk kultur, og lært seg språket, noe hun startet med i tenårene. Hun sier samisk språk og kultur har gjennomsyret hele livet hennes fra da hun oppdaget sin samiske bakgrunn. Hun sier også at det har vært viktig for henne å finne sin bakgrunn og sin historie, og at hun ikke har kunnet «shoppe» enkelte deler av kulturen, men har tatt til seg hele hennes samiske kulturarv. Hun sier hun ikke kun kan bruke kofta, men også må lære om og ta til seg andre kulturelle elementer.

Ane har foreldre med samisk bakgrunn fra forskjellige steder langs kysten i Vest-Finnmark, hun har vokst opp og gått på skole både i Alta og andre steder, og ser på seg selv i dag som altaværing. Hun har kjent til sin sjøsamiske bakgrunn hele livet, men sier det samiske ikke har vært en så stor del av livet hennes; det samiske har vært en latent familiebakgrunn. For henne har virkningene av fornorskningen vært tydelig i oppveksten, og virket inn på hennes tilknytning til det samiske. Hun sier foreldrenes holdninger til det samiske har påvirket henne. Den ene av foreldrene hennes nekter for å være samisk, og hun bemerker at det er hos den hun har bodd mest og hun tenker det ambivalente forholdet til det samiske har satt seg i henne. Den andre forelder har vært åpen om deres samiske bakgrunn. Foreldrene lærte aldri samisk på grunn av fornorskningens virkninger, spesielt nedverdiggelsen av det samiske, sier Ane. Dermed lærte hun aldri samisk av foreldrene. Selv har Ane et ambivalent forhold til det samiske, hun sier hun har hatt samisk språkundervisning på skolen, og er åpen om egen

samisk bakgrunn med folk hun er trygg på. Imidlertid sier hun at hun passer seg, eller skjerner seg fra mulige negative sanksjoner ved å ikke være uttalt samisk. Til spørsmålet om hvordan hun svarer om noen spør om hun er samisk, husker Ane spesielt en hendelse fra barndommen:

Ane: Det var kanskje første uken min på en ny skole, så kom det en gutt og spurte meg: er du same? Jeg husker at jeg bare sa nei, fordi folk reagerer veldig forskjellig på det, og man har hørt mye om hvordan folk har fått negative reaksjoner ... og da sa jeg bare at jeg ikke var det.

Videre husker Ane at hun nylig ble spurt om hun er samisk. Hennes ambivalente forhold til det samiske kommer frem her, da hun avfeier seg selv som annerledes enn den jevne finnmarkingen.

Ane: Jeg sier ikke sånn stolt, ja, jeg er samisk. Jeg sier sånn, ja, jeg er jo litt det, og det liksom, men er ikke alle i Finnmark. Jeg tar den der.

Blant informantene mine er Isak den som skiller seg ut, delvis fordi han er den eneste mannlige informanten, men mer fordi han har hatt det samiske med seg siden barndommen av som er forskjellig fra de andre informantene. Isak er vokst opp i Alta i et norsk-samisk hjem, med slekt og tilhørighet til Indre Finnmark. Isak sier han har blitt gjort klar over hvem han er, og hva han har rett til. I dette sier han at det var ingen som tvang ham til å gå i kofte, men om han spurte om å få en kofte, så fikk han det. Hjemme snakket de ikke samisk, sier han, men han har språket med seg. Selv bemerker han at han ikke snakker eller skriver samisk på et høyt akademisk nivå. På spørsmål om når han tok eierskap til det samiske forteller Isak:

Isak: For meg var det når jeg kom på skolen, og de ikke feiret samefolkets dag. Vi hadde ingen markering. Det her var på den tiden hvor ingen heiste det samiske flagget i Alta. Samisklæreren min identifiserte seg som norsk på samefolkets dag. Og da kjente jeg for første gang at jeg var for samisk for majoritetsbefolkningen.

Da ringte jeg til (navn) og fikk de til å kjøre ned biđos (samisk matrett) til klassen min. Så feiret vi samefolkets dag ... Og jeg var den eneste samene i klassen. Uten at det er sannhet i det. Men på den tiden var jeg den eneste samene i klassen.

Også året etter var det heller ikke feiring av samefolkets dag. Så da streiket jeg ... jeg gikk en annen plass og feiret samefolkets dag der. Og det er nok da jeg skjønnte at det nyttet ikke bare å være. Du må også identifisere deg.

Denne dagen da Isak kom på skolen handlet han ut fra en definisjon av dagen som en dag for feiring, men som Dankertsen og Åhrén (2018) påpeker er det offentlig rom definert som norsk med tilhørende normer. Mens Isak definerte dagen som en dag for feiring, var ikke skolen og samfunnet rundt under samme oppfatning. Den manglende feiringen av samenes nasjonaldag ble en uoverensstemmelse i situasjonsdefinisjonen. Med en slik uoverensstemmelse så falt den sosiale samhandlingen fra hverandre, ettersom aktører koordinerer sin samhandling med bakgrunn i en felles situasjonsdefinisjon (Aakvaag, 2008, s. 73). Aktører kan fremforhandle om en situasjonsdefinisjon, i dette fremmer Isak sin definisjon for de andre aktørene som tilsluttet seg hans definisjon av dagen som en anledning å markere. Året etter sier han det også var en manglende feiring, men denne gangen falt av fra den sosiale samhandlingen og søkte seg til en annen arena hvor de som han definerte dagen som en dag for feiring.

Den negative reaksjonen på den manglende feiringen og flaggingen kan peke på definisjonsmakten som tillegges offentlige institusjoner og symboler i det offentlige rom. Dette tyder på at hva som velges, eller ikke velges å markeres kan få betydning for enkeltindividets forståelse av og identifisering med egen kultur.

K. Olsen (2010; 2015) skriver at det var årelange kamper mot siste halvdel av 1990-årene om hvorvidt Alta kommune skulle flagge med det samiske flagget utenfor rådhuset i anledning samenes nasjonaldag. Alta oppfattes som norsk, så motstanden til offentlig flagging med samisk flagg kan forstås som motstand mot å bruke samiske symboler som noe felles for stedet som helhet. P. Pedersen og Høgmo (2012, s. 279) skriver også at det var stor strid på 1990-tallet om markeringen av samenes nasjonaldag og bruken av det samiske flagget. De skriver videre at disse konfliktene har ebbet ut, med en oppblomstring av markeringer og flagging. For Alta kommune sin del kan vi se av flaggplanen at det skal flagges på samefolkets dag (Alta kommune, 2018).

Isak sier også han var den *eneste samer i klassen*, dette er noe som kan peke på at han oppfattet det slik at andre medelever hadde en samisk etnisk bakgrunn, men at de ikke uttrykte en samisk identitet utad.

Ellen er vokst opp i Alta, og fra barndommen av har Ellen vært klar over familiens sjøsamiske bakgrunn, med foreldre som var opptatt av at hun skulle lære seg språket. Likevel ble hun ikke oppmerksom før senere om omfanget av, og hvor nært i familien det samiske var. Ellen sier at hun opplever at mange fra samme område som henne sitter med en opplevelse om at de har lært samisk kultur gjennom oppveksten, men at det ikke har vært artikulert som noe samisk, men at når de blir eldre og ser tilbake kan se hvordan den samiske kulturen var der i oppveksten. For Ellen ble det samiske aktualisert da hun skulle konfirmere seg, da tok hun aktiv stilling til sin samiske identitet:

Ellen: Fordi da måtte jeg ta valget om jeg skulle ha kofte eller bunad. Jeg føler at når man velger å ta på seg kofte så må man være veldig sikker på hva man er. Fordi at å ha en kofte er å bære en historie ... da tok jeg et veldig stort valg om at, jeg velger å ta det samiske seriøst og jeg velger å være same hvis det er noe man kan velge i det hele tatt.

Her bemerker Ellen et sentralt spørsmål, nemlig om det samiske er noe essensielt som arves, eller om det er noe som kan velges. Bjørklund (2016) beskriver skillet mellom en essensialistisk og en konstruktivistisk tilnærming til kultur, om kultur er en identifiserbar essens som definerer gruppen og arves, eller om kultur er noe som skjer. Med mitt konstruktivistiske utgangspunkt i symbolsk interaksjonisme forstår jeg kultur og identitet som noe som blir til gjennom sosiale prosesser, i det har aktøren rom for handlefrihet og dermed kan identitet og da det å være same være et valg. Jeg diskuterer dette videre i kapittel 5.5.

Konfirmasjon er også en overgangsrite, hvor konfirmanten står overfor valg, her valget mellom kofte eller bunad. Et valg mellom å vise en samisk front utad og ta til seg sin samiske familiehistorie, eller å ikke ta det valget og da bli i det norske som er kategorien man er antatt å tilhøre i kyst- og fjordstrøk om ikke et annet bilde er fremsatt. K. Olsen (2010, s. 199-200) diskuterer også valget om festplagg til konfirmasjon. K. Olsen og jeg har kvinnelige informanter som sier noe om valget mellom kofte og andre festplagg til konfirmasjon, som kan peke på en mulig kjønnsforskjell i oppmerksomheten gitt til valg av festplagg. K. Olsen viser til at unge kvinner i nord kan velge mellom forskjellige plagg med forskjellige kulturelle opprinnelser. De kan velge kjoler, bunader, og kofter, der valgmulighetene er avgrenset av foreldrenes og derigjennom egen stedstilhørighet og bakgrunn. Kostnad kan også begrense valgmulighetene, samt at ungdommene selv er opptatt av utseende til plaggene. Videre

bemerket K. Olsen at det å velge kofte til konfirmasjon ikke fremstår som å stå i kontrast til den lokale identiteten, men heller supplerer den samlede identiteten.

Sara har vokst opp både i Alta og andre steder. Som barn og ungdom hadde hun ikke kjennskap til sine samiske røtter, men sier hun har tenkt at hun har samiske aner, men undersøkte ikke dette nærmere før i voksen alder. Da hun fikk samboer og barn undersøkte hun nærmere egen bakgrunn, og fant at hun har slekts tilhørighet til Indre Finnmark. Hun forteller at hun og familien har hatt kontakt med og vennskap med samer fra Indre Finnmark, og derigjennom fikk hun i barndommen kjennskap til samisk språk og kultur. Senere, i voksen alder, har hun lært samisk språk og tatt del i og tatt til seg samisk kultur. Til spørsmål om når hun tok aktivt stilling til egen samisk identitet svarte hun følgende.

Sara: Det var nå egentlig etter at jeg fikk barn, det var da jeg sydde min første kofte også. Så, for ellers hadde det vært litt mer sånn, ja-ja, vi har samisk aner liksom, men vi har ikke sjekket i kirkebøker² og sånt.

Det å få barn er en betydelig endring i livssituasjon som representerer en skjellsettende hendelse og medfører refleksjoner om veien videre i livet. Det å få barn førte til at hun undersøkte egne røtter nærmere, og en uklar samisk fortid ble klargjort og gjort mer håndgripelig i syngen av egen kofte. Sara sier det var en lengre prosess å ta til seg en samisk identitet, samtidig som det var øyeblikk som aktualiserte hennes samiske identitet. Sara dro i et bryllup, hvor de gikk *mielvázzit*, de gikk sammen med brudeparet til kirken. Hun sier dette var spesielt og artig, og at dette var første gangen hun «ordentlig» brukte kofte med tilbehør og sier at hun i dette følte at hun var samisk. Sara deltok i prosesjonen til kirken, og sammen med å ha på seg identitetsbærende plagg og tilbehør ble hennes samiske identitet aktualisert ved å delta i denne samiske hendelsen. Av dette kan vi se identitet som noe som gjøres, bearbeides, og oppnås gjennom deltagelse i sosiale hendelser, og ved at aktøren utad justerer inntrykket de gir ved å justere deres personlige front med klær eller tilbehør som i Goffmans dramaturgi (Scott, 2015, s. 17, 20-21), som jeg diskuterer videre i kapittel 5.2

Máret er vokst opp i Alta uten større kjennskap til familiens sjøsamiske bakgrunn. Hun sier hun ble oppmerksom på sin samiske bakgrunn i slutten av barndommen, da hun begynte å tenke over at bestefaren ikke var fra Alta, men fra Vest-Finnmarks kysten. Hun tenkte hun

² I tidligere folketellinger og kirkebøker ble etnisitet notert.

kunne ha samiske røtter, dette ble bekreftet av forelderen hennes som fortalte hennes mer dette, som ble videre bekreftet av familievenner og slekt fra stedet ved Finnmarkskysten. Máret forteller at bestefaren ikke sa det direkte til henne at de var samer, og at han ikke lærte språket videre til Máret sin forelder. Hun sier bestefaren har dype sår etter fornorskningen, som gjorde det vanskelig å snakke om det samiske. Selv tok Máret aktiv stilling til det samiske i slutten av tenårene. Hun sier hun da var mere trygg på seg selv og sin etniske identitet. Hun sier det var en lengre prosess der hun satte seg inn i egen bakgrunn, og hun presiserte viktigheten av å finne egen og familiens sjøsamiske kulturarv. Hun sier det var riktig for henne å gjøre det i sitt tempo og gradvis. Hun har satt seg inn i kulturen, begynt å lære språket, og sydd seg egne kofter. Det som aktualiserte det samiske for Máret var da hun flyttet hjemmefra i slutten av tenårene til lengre sør i Norge. Det at hun var fra nord gjorde at hun fikk spørsmål om bakgrunn og identitet. For henne er det i dag den største naturligheten å si at hun er same, men det var ikke et tema som var aktualisert i barndommen og ungdomstiden i Alta, sier hun.

Máret: Jeg tror jeg begynte å si [at jeg var same] fra jeg var (slutten av tenårene). Før det så har jeg egentlig ikke hatt så mye behov for det ... Da jeg flyttet hjemmefra følte jeg at det ble et tema siden folk spurte meg om det, og da måtte jeg si det. Eller ja, jeg måtte på en måte snakke om det. Mens i Alta så følte jeg ikke at det var et tema, eller i Finnmark generelt ... Det var ikke noe man snakket om, i hvert fall ikke før.

De skjellsettende hendelsene fra informantenes liv kan illustrere hvordan en etnisk identitet kan forstås som noe situasjonelt (Nagel, 1994, s. 152, 154), og kan også vise at etnisitet kan være foranderlig (Jenkins, 2014; jf. Barth, 1969). Flere av informantene har revitalisert en familiehistorisk samisk identitet, og i så måte endret deres etniske identitet til også å inkludere det samiske.

Videre kommer det fram av informantenes biografi og de skjellsettende hendelsene er at informantene er plassert forskjellig i en samisk revitaliseringsprosess, med forskjellige utgangspunkt for sin identitetsfølelse og kultur- og språkkompetanse. Pedersen og Høgmo (2012, s. 61) skisserer en modell for samisk revitalisering. Til å begynne med har den enkelte en uklar eller ikke eksisterende samisk bakgrunn eller tilhørighet. Det andre steget er at den enkelte oppdager egne samiske røtter som da avklarer at de har en samisk tilhørighet. Videre i et tredje steg fatter den enkelte interesse i egen samisk kultur og undersøker og fordyper seg i den. For det fjerde fordyper den enkelte seg i språket og revitaliserer eget samisk språk. Til

slutt engasjerer den enkelte seg sosialt og politisk det samiske. Modellen kan være et utgangspunkt for å forstå samisk revitalisering, men gjennom mine data finner jeg at utover steg en og to, så skjer de skisserte stegene om hverandre.

Som vi ser hos informantene, med bestefaren til Kirsti, bestefaren til Máret, og foreldrene til Sara, kan signifikante andre innen det samiske være av stor betydning i konstruksjonen av egen identitet og tilhørighet, ettersom identitet blir til i samspillet mellom intern selvdefinisjon og ekstern kategorisering av andre (Jenkins, 2014; Nagel, 1994). For Kirsti og Máret styrket samhandlingen med deres bestefedre deres tilknytning til det samiske, men for Sara så ble hennes tilknytning til det samiske svekket av den ene forelderen som nektet for å være samisk og opprettholdt av den andre som var åpen om å være samisk. Som Inger Pedersen (2022) også finner, utgjør besteforeldre signifikante andre i unges revitalisering av det samiske. Signifikante andre har en sentral betydning som Rye skriver i at «[m]an trenger jevnlig forsikringer om at verden faktisk er slik som den er (det vil si slik som individet oppfatter den). Alle hverdagslivets interaksjonspartnere bidrar med slike bekreftelser, til dels med sitt blotte nærvær ... «De signifikante andre» er derimot viktigst for re- og nyetablering av tatt-for-gitt-heter når individets sosiale konstruksjon av virkeligheten virkelig knaker i sammenføyningene» (Rye, 2013, s. 181).

Bekreftelse fra signifikante andre kan ha stor betydning for den enkeltes identitet. Samtidig kan bekreftelse fra det institusjonaliserte samiske samfunnet i Sametinget gjennom innskriving i valgmannstallet oppleves som en bekreftelse på individets samiske identitet. Videre om dette sier P. Pedersen og Høgmo (2012, s. 20) at det å melde seg inn i sametingets valgmannstall kan bli oppfattet som en kunngjøring av egen etniske identitet, også overfor egen familie og slekt.

5.2 «Hverdagssamen»

Kirsti: Det er kanskje hverdagssamen i meg som har blitt viktigst. Det er det her med at, det er blitt så naturlig. Det å komme dit, å tenke at jeg ikke trenger å vente til 17. mai eller til 6. februar for å få tatt på meg kofta for å få kjenne meg samisk. Jeg gjør det like mye i hverdagen med de tingene jeg gjør. Den hverdagslige rutinen.

Jeg innleder med dette utdraget for å illustrere flere momenter. Kirsti må ikke lengre vente til spesielle anledninger for å føle seg samisk. Dette vitner om en identitetsreise, en utvikling fra en tid før hvor hun ikke stod trygt i sin samiske identitetsfølelse, til i dag hvor det er en stabil identitetsfølelse i den hverdagslige aktiviteten.

Kirsti: Det var kanskje enda viktigere i starten, at det var kofta jeg skal ha på meg, fordi jeg følte at jeg måtte ta [kofta] tilbake. Nå kan den få henge i skapet en gang – Jeg kan kle på meg noe annet fint, og føle meg like samisk.

Høytid og festdager kommer også frem som viktige anledninger for å uttrykke en samisk tilhørighet, og for å kjenne på, eller knytte seg til denne tilhørigheten. Klesdrakt, særlig kofta, har en fremtredende betydning for identitet. Individet identifiserer seg med kofta, og kofta speiler deres identitet. Ellen forteller at det å bære kofta er å bære en historie. Kofta forteller mye om en person, om hvor du kommer fra, og kan fortelle om hvem du slekter til. Spesielt i dag kan valg av farger og tekstil fortelle om enkeltpersonen. Nystad et al. (2017) og Stenseth (2023) peker også på viktigheten av kofta som et identitetssymbol.

Informantene bemerker at det å være samisk er noe de er hele tiden, men at det er noen sammenhenger hvor det samiske blir aktualisert i større grad. I noen sammenhenger er det åpent for å ha en synlig samisk front utad. Synlig i den forstand at det er anledninger hvor situasjonsdefinisjonen åpner for å være definerbar som same, her er kofta den mest synlige samiske materielle-symbolske identitetsmarkøren. Det fremste eksemplet på slike anledninger er 6. februar, samenes nasjonaldag, og andre anledninger er samiske festivaler, konfirmasjon, bryllup, og 17. mai (se kapittel 5.1). Disse anledningene er fest og høytid, og kofta er ansett som et festplagg. Kofta brukes også i politiske og organisatoriske sammenhenger, som demonstrasjoner eller møtevirksomhet. Kofta brukes ikke til hverdags fordi den tidligere har gått ut av daglig bruk, som kan forklares ut fra både etterkrigstidens materialmangel, forforskningen, og moderniseringsprosesser (Jernsletten, 2020).

I hverdagen er det også behov for å vise samisk tilhørighet, da må det gjøres på andre måter enn ved bruk av kofte. Det kan gjøres i antrekket med duodji (samisk håndverk) og samisk design, slik som samiske ullsjal, smykker, skinnluer, skaller, biekso (reinskinnsko), eller samisk design plagg. Dankertsen (2016) beskriver også dette som viktige måter for enkelte å artikulere samisk identitet. Plaggene og tilbehøret tillegges en symbolsk dimensjon utover dens materielle virkelighet, en henvisning til en samisk tilhørighet. Det er en kjønnsdimensjon i dette, da ullsjal som er allsidige og bruksvennlige har en feminin karakter. Til spørsmål om det er et reflekstive valg å bruke samiske plagg eller andre identitetsmarkører svarer flere som Ellen gjør her:

Ellen: Det [å bruke samiske plagg og tilbehør] begynte vel mer som at jeg aktivt skulle vise at jeg var samisk ... jeg skulle bevise identiteten min på et vis, men nå er det bare en naturlig del av hverdagen.

Utad kan aktøren endre inntrykket de gir ved å justere deres personlige front med klær eller tilbehør som i Goffmans dramaturgi (Scott, 2015, s. 17), slik at det å bruke samiske identitetsmarkører kan forstås som en strategi for å fremme et bestemt, eller ønsket bilde av seg selv, her for å understøtte en samisk identitet. Samtidig kan dette være et uttrykk for en stolthet, med et ønske om å fremme og synliggjøre det samiske i det hverdagslige, at det samiske er en del av samfunnet. Bruken av antrekket for å fremme seg selv som samisk og det samiske i seg selv kan forstås som en del av en reflekstiv prosess der identitet er noe som gjøres, bearbeides, og oppnås (Scott, 2015, s. 20-21). Det starter som en reflekstiv strategi i en individuell revitaliseringsprosess, som utvikler seg til å bli integrert i deres handlingsmønster. Imidlertid er det i mange sammenhenger ikke åpent for å fremstå som samisk som Isak sier her til spørsmål om han føler han kan uttrykke at han er samisk på alle arenaer:

Isak: Det er jo et veldig ekkelt svar. Det er nei. Av mange grunner. Du kan ikke alltid uttrykke deg fordi du er redd for å bli gjort til latter. Du er redd for å være en representasjon. Du orker kanskje ikke spørsmål. Du føler deg kanskje utrygg i situasjonen.

Dette viser et reflekstivt forhold til identitet i situasjon, om en samisk identitet er aktuell å fremsette, eller om en skal bevare det uklare skillet, eller tvetydigheten i etnisk identitet, hvor en er antatt å være norsk (K. Olsen, 2010). Begrepet rolledistanse av Goffman (Aakvaag, 2008, s. 75-76) kan her illustrere det reflekstive og kritiske forholdet aktører har til hvilken

rolle de inntar og fronten de viser utad. Den samiske etniske identiteten kan her også forstås som noe situasjonelt som tilpasses det publikummet som aktøren møter (Nagel, 1994, s. 152, 154).

Dankertsen og Åhrén (2018) påpeker at det offentlige rom er allerede definert som norsk, dermed vil det å fremsette det samiske i det offentlige rom bryte med den etablerte situasjonsdefinisjonen, som kan medføre negative sanksjoner, som at man kan få uønsket oppmerksomhet, gjennom negative bemerkninger, spørsmål, eller bli gjort til en kuriositet. Samtidig kan det være enkelte som er imot det samiske, og da sanksjonere den enkelte for å være samisk. I dette blir det samiske usynliggjort i hverdagen, noe som kan føre til ubehag.

Det å uttrykke en samisk identitet kunne også by på usikkerhet og redsel for negative sanksjoner. Negative holdninger til det samiske kan begrense flere av informantene fra å uttrykke at de er samiske. Dermed kan negative holdninger ute i samfunnet utøve negativ sosial kontroll over samer.

Isak påpeker også at om har en samisk front utad kan man bli sett som en representasjon for alle samer, og måten den enkelte har opplevd hva det er å være same blir hvordan andre ser på samene som gruppe. Den enkelte same kan også bli satt i rollen som eksperten som får spørsmål og må drive opplysningsarbeid om det samiske. Samtidig kan den enkelte bli utfordret på og måtte svare for hva andre samer har ment i forskjellige saker. Isak bemerker at dette står i kontrast til hvordan nordmenn blir møtt, de må ikke svare for alle nordmenn.

Informantene trakk frem at de ofte unngår å være synlig samisk i bybilde, særlig på kveldstid, for å unngå mulige negative sanksjoner. I dette trakk de frem negative holdninger, samehets, og skrekk-historier. Informantene peker også på at det å være både kvinne og synlig identifiserbar som same setter dem i en dobbel ulikhetsposisjon som kan gjøre at det oppleves skumlere i bybilde på kveldstid.

5.3 Samisk i Alta

Det oppleves forskjellig å være samisk i Alta som kommer til syne i at informantene svarte forskjellig på spørsmålet om hvordan det er å være same i Alta. De sier det å være samisk i Alta har gitt både positive og negative erfaringer.

Det kan ses en positiv utvikling knyttet til det samiske. Ane sier det samisk er en del av Alta-samfunnet med mange samer som bor i Alta. Hun viser til at det er samiske barnehager, samiskspråkopplæringstilbud, og samiske næringsaktører. Sara trekker frem samiske kulturarrangementer generelt og særlig duodji kurs (samisk håndverk). Máret sier Alta har en veldig blandet befolkning. Videre forteller Máret at Alta ble hardt fornorsket, men at det er mange som har tatt tilbake sin samiske identitet de siste tiårene. Hun hevder det er en voksende stolthet i det samiske i Alta. Sara sier at fordi mange er i samme situasjon kan det skape et samhold i det samiske i Alta, i det at de ønsker å ta tilbake en samisk identitet.

Kirsti: Jeg vet ikke om det er fordi jeg er sånn som jeg er, eller den jeg er, at folk ikke tørr å si – å være negativ mot meg. Jeg har aldri hørt, aldri opplevd [samehets] – der hvor jeg vet det snakkes om at det er mye samehets.

Kirsti opplever at det er greit å være same i Alta. Hun sier hun aldri har opplevd samehets, men presiserer at det er sånn hun opplever det og at andre kan ha forskjellige erfaringer. Imidlertid påpeker hun at det kan være vanskeligere for ungdom å være samisk, ettersom de da kan skille seg fra andre og ungdom kan være harde mot hverandre og komme med bemerkninger om det å være samisk som mye annet ungdom har mot hverandre. Kirsti sier også dette om ordskiftet og den lokale relasjonen mellom reindriftssamer og nordmenn:

Kirsti: Det mange som er sur på dem i reindriften – «Åh irriterende *skitfolk* ikke har gjerdet ordentlig og sluppet reinen sin ut». Men det kunne de like godt sagt om hverandre, «Åh irriterende *drittnabo*, som ikke har». Jeg tror ikke det handler om motsetninger mellom samer og nordmenn. Jeg tror det handler om at folk generelt kan være [irritert på hverandre].

Isak mener det er vanskelig å være same i Alta, og sier at frontene er store i det offentlige ordskiftet. Derfor liker han best å være same i Oslo, fordi der er konfliktnivået lavere. Isak sier at samene er en form for majoritet-minoritet i Alta. Med det mener han minoritet fordi Alta er forstått som et norsk samfunn, og videre hevder han at majoriteten av folk i Alta har

en samisk familiebakgrunn, men at det er fåtallet som tar det samiske til seg, ettersom det er skam knyttet til det å være samisk. Han sier om man blar i rett bok, som slektsbøker, kirkebøker, eller folketellinger så finner man samiske forfedre. Kirsti sier at det kan være mange som er samisk som ikke har det som en levende del av livet sitt. Hun hevder det er mange som er samiske som ikke vet det, som ikke vil vedkjenne seg det, og heller ikke er interessert i å vedkjenne seg det. Kirsti tenker det er sånn for hele Finnmark, og kanskje hele Sápmi.

Ellen beskriver det som slitsomt å være same i Alta, og nevner flere grunner til det. Hun sier for det første at man må bevise overfor andre at man er samisk. Videre sier hun at det også kan være vanskelig innad i slekta å snakke om eller forholde seg til det samiske, fordi fornorskningen har vært så hard, og følgene av det er at folk nekter for at de er samiske. Sist sier hun at det er mange negative holdninger, kommentarer, og samehets som gjør at man tenker seg om hvor synlig eller tydelig samisk man skal være. Máret hevder at det er mye rasisme, fornektelse, og skam i Alta. Det samiske kan være betent innad i en familie, Kirsti forteller det slik:

Kirsti: Det har virkelig vært levende for meg at [det samiske] er betent. Det er fortsatt onkler og tanter som sier at jeg ikke er samisk ... Fordi fornorskningen vært så sterk og beinhard som den har vært. Fornorskningen har virkelig, ikke bare prøvd, men klart å ta knekken på så mye av den stoltheten som det samiske folket hadde ... du fikk påskrevet passet om at du var dum og et dårligere folkeslag enn andre. Så det at våre forfedre tok aktiv avstand fra det samiske har gjort at det har forplantet seg.

Kirsti husker tilbake til en hendelse da hun startet på hennes individuelle revitaliseringsprosess:

Kirsti: Jeg synes det var dritskummelt da jeg var 16 år og tok på kofta for første gang. Jeg hadde ordnet meg, jeg følte meg superfin, og så kom jeg i familieselskap for aller første gang [med kofte], og så fikk jeg høre fra et av mine familiemedlemmer, litt eldre generasjon, at nå må du gå ut og ta av det kostyme du har fått på deg. Da ble jeg skikkelig lei meg, men jeg har bestandig vært en sånn, som har gitt litt «f», i hva andre mener ... og tenker alltid at, da skal du i hvert fall ikke få knekke meg.

Opplevelsen til Kirsti med det eldre familiemedlemmet som uttrykker seg negativ til at hun viser samisk identitet er et eksempel på de negative sanksjoner samer kan møte. De

holdningene som kommer til uttrykk her, kan ha opphav i fornorskningssesens nedvurdering av det samiske. Slike holdninger er blitt ført videre gjennom sosialiseringsseser og er blitt internalisert.

5.4 Samisk språk

Som Nagel (1994) påpeker er språk et viktig element i en etnisk gruppes kultur, og er et tydelig identitetssymbol. Språk og identitet er nært sammenknyttet. Dette er understøttet av det objektive kriteriet for innmeldes i sametingets valgmanntall som er et språkkriterie om at du selv, foreldre, besteforeldre eller oldeforeldre har, eller har hatt samisk som hjemmespråk. Med utgangspunkt i en antagelse om at samisk språk er viktig for samisk identitet, stilte jeg informantene flere spørsmål om samisk språk. Flere av informantene trekker frem at store deler av samisk kultur ligger språkene, de sier også at samisk språk har en nærhet til naturen.

Ane: Jeg tenker at språket er en viktig del av [å være same], men jeg tenker at man er samisk nok, selv om man ikke kan samisk.

Det sentrale og mest interessante funnet jeg har om språk er at samisk språk ikke fremstår som nødvendig for å ha en samisk identitet, men språket kan være viktig for den enkeltes identitetsfølelse, og for følelsen av å være samisk nok. Dette står i kontrast til det Nystad et al. (2017) beskriver fra et samisk majoritetssamfunn, der har samisk språk en sentral rolle i hverdagslivet og i forståelsen av identitet. Det skiller seg også fra hva Stenseth (2023) beskriver fra en skole-sammenheng i en sjøsamisk bygd, av intervjuene med elevene fremstår det slik at det å mangle samisk språk er å mangle samisk identitet.

Samisk språk har i mange familier hoppet over ett eller flere generasjonsledd. K. Olsen (2015) sier at i kyst- og fjordstrøk ble det å være same noe mange ikke behersket sett mot den kollektive samiske selvforståelse, ikke minst fordi de ikke behersket samisk språk, som mange og etter hvert de fleste som vokste opp i etterkrigstiden ikke lærte. Dermed virket fornorskningsprosessene inn i samtiden ved at språket, eller mangelen på språk som hadde vært tegnet på at man hadde forlatt det gamle samfunnet og blitt norske og moderne, nå ble tegnet på at man ikke var samisk eller samisk nok.

For flere av informantene som har revitalisert en samisk identitet har det også ført til et ønske om å lære eller ta tilbake samisk språk. Det å ta tilbake språket forstås ut fra en opplevelse av at språket, kulturen, og identiteten er noe som er blitt fratatt dem gjennom fornorskningsprosessene. Noen av informantene har lært litt av språket og ønsker å lære mer, og andre har lært seg språket. For Kirsti har det vært en naturlig del av hennes individuelle revitaliseringsprosess å lære seg samisk. Hun sier videre at samisk språk kan oppleves som

noe enkelte har og andre ikke, og at dette kan føre til en følelse av å ikke være samisk nok. Hun tenker at man skal kunne føle seg like samisk selv om man ikke behersker samisk språk.

Kirsti: For meg har det [å lære samisk] vært en naturlig del å ta tilbake [identiteten]. Jeg ville det, det har vært en åpenbart ting å gjøre. Men jeg forstår at det ikke er like lett for alle.

Kirsti og andre av mine informanter har lært seg samisk, men de kvier seg for å bruke språket aktivt, og sier dette skyldes at de er redd for å gjøre feil når de skal snakke i samisktalende miljø. Flere av informantene sier de har et godt forhold til samisk språk. Imidlertid svarer Ellen som har lært samisk, som nå snakker og forstår samisk, sier:

Ellen: Jeg bruker språket veldig lite, og unngår vanligvis å bruke det i veldig mange kontekster ... Det ender vanligvis med at de snakker samisk til meg, og jeg svarer på norsk. Det er jo fordi jeg føler ikke at jeg kan språket godt nok. Selv om jeg forstår det aller meste. Jeg kan også skrive på samisk, det var ikke noe problem da jeg gikk på videregående og måtte skrive et essay på samisk. Men jeg føler ikke jeg kan språket godt nok til å snakke det. Jeg føler det høres dumt ut når det kommer ut av munnen min.

Jeg fulgte dette videre med å spørre om hva Ellen tenkte om en påstand om at samisk er et språk du må kunne snakke perfekt for å bruke det.

Ellen: Det er jo egentlig *bullshit* ... Men jeg skjønner jo at folk har det inntrykket, fordi det er veldig mye press rundt det å kunne samisk og snakke samisk. Det er jo veldig mange som har det bildet, at hvis du spør noen om du kan snakke samisk, så er det sånn, Nei, for jeg kan ikke det godt nok. Fordi det liksom blir det bildet at hvis du snakker samisk, så kan du det helt perfekt. Du kan absolutt alt liksom. Så jeg skjønner hvor det kommer fra. Men jeg tror det er mer vi som har lært samisk selv, eller lærte det på skolen, som tror på sånt, enn de som faktisk på en måte har det som morsmål.

5.5 Hvordan forstås samisk identitet?

Identifisering med gruppeidentiteter som etnisitet i vår forståelse av vår egen samlede identitet. Barth (1969) har definert en etnisk gruppe som en gruppe som reproducerer seg, men mer sentralt her er at gruppemedlemmene deler kulturelle særtrekk, at gruppen utgjør et sosialt nettverk av samhandling, og kanskje viktigst, at den etniske gruppen og dens medlemmer identifiserer seg som tilhørere til en særegen gruppe. Som Nagel (1994, 161-162) påpeker om etnisk identitet, kommer individets samiske identitet av identifisering med den samiske gruppeidentiteten. Denne gruppeidentiteten blir til av sammenvevingen av historie og kultur til en felles narrativ for gruppen som forteller samer hvor de kommer fra, hva det er, og hvem der er. Nystad et al. (2017) sier at kjernen i individets samiske etniske identitet er identifisering med den samiske gruppeidentiteten. En identifisering som har paralleller med begrepet om revitalisering, i det den utvikles over tid i en aktiv prosess med utforskning og læring om det samiske, som gjør at individet utvikler en sterkere tilknytning til det samiske.

Det er et altomfattende spørsmål å spørre om hva det samiske er, men det gir oss et blikk på hvilken forståelsesramme som er fremtredende. Alle informantene unntatt Sara brukte begrepet identitet før jeg introduserte begrepet i et spørsmål senere i intervjuet. Informantene har et bredere blikk på hva det samiske er, enn hva den dominerende diskursen innehar, som definerer det samiske ensidig med reindrift og Indre Finnmark (K. Olsen, 2015; Stenseth, 2023). Informantene sier det å være same er mye forskjellig, og påpeker at det samiske inneholder forskjellige levemåter, og kulturer innenfor kulturen.

Informantene knytter det samiske til nærhet til nord og naturen, og til naturnære næringer og leveveier. De trekker frem reindrift, fiske, fangst, gårdsdrift, samt høsting og sanking. Isak legger til at om en same driver med et virke (yrker, jobber), så er det også samisk virke. Videre fremheves duodji (samisk håndverk), og kofta (gákti) peker seg ut som det fremste materielle-kulturelle symbolet. Informantene ser et helhetlig samisk samfunn og identifiserer seg som tilhørere til denne gruppen. De knytter seg dog til forskjellige elementer i det samiske. Ane, Ellen, Kirsti, og Máret identifiserer seg selv som sjøsamer og knytter seg selv til levemåter på kysten, og Isak og Sara identifiserer seg med Indre Finnmark, og Isak med reindrift.

Det informantene beskriver som det samiske har fellestrekk med det K. Olsen (2015) beskriver i sin omtale av utviklingen av en kollektiv samisk selvforståelse som trakk fram

reindriften, og elementer fra reindriftskulturen og Indre Finnmark som det samiske. Nærheten til nord og naturen, sammen med reindrift og duodji som informantene trekker frem som en del av det samiske kan ses i forlengelsen av det kollektive uttrykket for det samiske.

Imidlertid trekker informantene fram fiske, fangst, og gårdsdrift, og at samer også har andre virker enn kun naturnæringer. Dette kan forstås som en utvidet forståelse av hva det samiske er både sett mot det kollektive uttrykket som ble fremmet tidligere (K. Olsen, 2015) og hva Stenseth (2023) beskriver om den dominante diskursen. Stenseth (2023) finner at ungdommene hun intervjuer i en sjøsamisk bygd forholder seg til den samfunnsmessige dominante diskursen med reindrift og Indre Finnmark som det samiske.

Mine informanter har som nevnt et bredere bilde av hva og hvem en same er. De forskjellige funnene kan komme av utvalget av informanter, i at mine informanter har uttrykt at de selv er samer, og Stenseth sine informanter definerer seg selv som norsk, norsk og samisk, og sjøsamisk, samt av en forskjell i alder hvor jeg har informanter mellom 18-40 år og Stenseth (2023) har intervjuet elever i skolen. Det er en interessant forskjell i funn, som også kan peke på stedsforskjeller langs kysten. På spørsmål om hvor hun lærte om det samiske svarer Ellen følgende:

Ellen: Det er jo det meste hjemmefra. Det er jo veldig lite man har lært på skolen. Og når jeg hadde samiskundervisning på barneskolen så var det veldig mye om reindriften. For det er det som står i lærebøkene. Så jeg lærte veldig lite om min kultur, altså det sjøsamiske. Men lærte mer om andre kulturer. Som for så vidt er viktig det også. Men det gjør jo ikke at jeg knytter meg nærmere det sjøsamiske. Det gjorde jo bare at jeg forstod mer av reindriften.

Ellens svar støtter opp under funnet til Stenseth (2023) om sjøsamers møte med det samiske innholdet i skolen som fremhever reindrift og Indre Finnmark som det samiske, ikke får gjenklang i sjøsamiske ungdommers forståelse av egen identitet, samene er noen andre enn dem.

Informantene tar opp fornorskningen av samene og peker på at som en konsekvens av fornorskningen er det mye som har gått tapt og ikke kan erstattes. Isak svarer følgende om han har lært om det samiske andre steder enn hjemme, som viser til fornorskingens ettervirkninger den dag i dag:

Isak: Jeg tror ingen i Norge vet hva det er å være same, fordi vi har ingenting. Vi har bare sånn som vi husker det. Alle husker ting forskjellig, og alle bærer identiteten forskjellig. I et minoritetssamfunn som har vært sterkt fornorsket så kan ikke noen bære fasiten ... da vil jeg si at det å være samisk, å lære seg samisk, eller å lære det å være samisk er veldig opp til den enkelte.

Informantene sier at det å være same handler om en følelse, og det handler om hva du identifiserer deg som. Det er mange måter å være same, og det er opp til den enkelte å identifisere seg som same på sin måte. Denne samiske identiteten uttrykkes gjennom kulturelle elementer som klesdrakt og språk som diskuteres i delkapittel 5.2 «Hverdagssamen». Kirsti beskriver det å være samisk:

Kristi: Det viktigste av alt er det at man føler seg som same. Og det å føle seg som same, det har jeg begynt å forstå at det er fryktelig mange forskjellige ting. For noen kan det å være samisk være at de har hatt besteforeldre eller oldeforeldre som har drevet med fiske og fangst langs sjøen. Mens de som driver med reindrift, de har kanskje ikke den forståelsen av at det også er samiskhet.

Til spørsmålet om hva eller hvordan hun svarer om hun blir spurt om hun er same, svarer Kirsti følgende:

Kirsti: Barna mine har flere ganger fått *samespørsmålet*, og der hvor det har blitt påpekt at du er bare halvsamisk, eller en tredjedel same. Men vi har snakket mye om det her hjemme om at enten er du samisk eller så er du ikke samisk. Det handler om hva du føler deg som, og hva du identifiserer deg som. Jeg har jo også en ganske stor andel finsk. Men den finske kulturen har aldri vært så levende for meg, og den er ikke en så stor del av meg. Jeg er både samisk og norsk. Jeg sier alltid ja til at jeg er samisk. Jeg setter ingen brøkstrek ved det.

En etnisk identitet kan være av stor betydning (Jenkins, 2014, s. 46), men det blir påpekt at etnisitet ikke behøver å være mer enn hvor du kommer fra, slik som Kirsti illustrerer med en sammensatt familiebakgrunn med aner også fra Finland. Andre informanter viser til at det samiske for den enkelte har blitt viktig, mens for søsknene deres har det å være same ikke noe større betydning utover at det er deres familiebakgrunn. Dette sammenfaller med hva Ane forteller om at det samiske for henne ikke er aktualisert i hverdagen utover å være en familiebakgrunn.

Jeg forstår identitet som sosialt konstruert i en refleksiv prosess der identitet er noe som gjøres, bearbeides, og oppnås (Scott, 2015, s. 20-21). Jenkins (2014; jf. Barth, 1969) sier at etnisitet kan være foranderlig avhengig av lokale forhold og individuell historie. Tidligere har folks etnisitet endret seg bort fra det samiske (Andresen, 2021, s. 77), ettersom fornorskningen begrenset eller stoppet den sosiale overføringen av samisk språk og kultur mellom generasjonene (jf. Sannhets- og forsoningskommisjonen, 2023). Nå endrer folk deres etniske identitet til det samiske, og deres samiske identitet supplerer de øvrige identitetene de bærer (Bjørklund, 2016).

P. Pedersen og Høgmo (2012) sier at i motsetning til Indre Finnmark var det få som ble født inn i en samisk identitet i sjøsamiske områder etter 1945. Særlig for samer i sjøsamiske områder er den samiske identiteten ervervet som en sosial identitet. For mange begynte en slik revitaliseringsprosess gjennom tilegnelse av historisk kunnskap. De tar tilbake en familiehistorisk samisk identitet, som ikke kan gjenreises i sin opprinnelige form, men må konstrueres på nytt (P. Pedersen & Høgmo, 2012, s. 20, 289). Identiteten skapes gjennom narrativ om fortiden som knytter dem til forfedre og mødre (Bjørklund, 2016; H. Pedersen (2023) og fragmenter fra fortiden (Dankertsen, 2016), og identiteten utøves gjennom en rekke strategier for å fremme en samisk front utad (Scott, 2015, s. 17).

Ellen, Kirsti, Máret, og Sara har på forskjellige måter tatt tilbake det som betegnes som en tapt familiearv. Isak kommer fra et samisk-norsk hjem, og Ane har ikke tatt videre stilling til sin samiske bakgrunn. De tar tilbake det samiske, men spørsmålet som reiser seg er hva er det de tar tilbake, og kan de ta tilbake noe de ikke har hatt? Det vil være mer presist å si de har revitalisert en samisk identitet, ettersom de har forskjellige erfaringer og former for identifisering med samisk historie og elementer av samisk kultur, og identiteten de uttrykker og hverdagslivet deres skiller seg fra hvordan forfedrene deres levde. P. Pedersen og Høgmo (2012) sier samisk revitalisering betegner en prosess der identitet skapes og gjenskapes. Den revitaliserte samiske identiteten har et annet innhold og uttrykk enn hva forfedrene hadde.

Isak: Innad det samiske så har vi store debatter om hvem som er samisk, hvem som ikke får være samisk. Det er også veldig mye hat innad det samiske mot reindriften, fordi at alle definerer reindrift som det samiske. Men du har jo sjøsamere, og du har samer som jobber på Coop'en. Så det er mange måter å være samisk på, men for majoritetsbefolkningen er det å drive med rein blitt definisjonen på det å være samisk.

Isak peker på en underliggende diskusjon om hvem som er samer. Kirsti viser også til denne underliggende diskusjonen på spørsmål om debatt om samiske saker i media og om Sametingets valgmanntall. Hun sier dette, og mener det er en oppkonstruert debatt:

Kirsti: Det er mange som har sagt sånn, føler du det er et motsetningsforhold mellom folk på indre strøk og ved kysten, og at du ikke er samisk nok hvis du ikke har rein. Jeg har aldri opplevd det motsetningsforholdet, jeg har bare opplevd inkludering ... Jeg synes det er en litt oppkonstruert debatt, det her med at du ikke er samisk nok. Jeg har opplevd det sånn. Men jeg skal ikke si at det ikke er sånn, eller at det ikke er andre som har gjort det.

Det overordnede bilde av det samiske som reindrift og Indre Finnmark preger den lokale diskursen om hva det samiske er og hvem som legitimt kan være samer. Jeg brukte ikke uttrykket «samisk nok» i mine spørsmål, det var flere av informantene som brukte uttrykket. Det er et interessant uttrykk som kan utforskes ytterligere. Etter at Ellen brukte uttrykket samisk nok spurte jeg henne om det.

Ellen: Det er veldig mange som finner tilbake til den samiske identiteten, nå når de har blitt eldre. Og det er jo spesielt oss da, kanskje fra Alta, eller de som har foreldre, besteforeldre, eller oldeforeldre fra fornorsknings-generasjonene, som nå velger å ta tilbake det samiske, men føler seg ikke samisk nok, fordi de ikke kan kulturen eller tradisjonen eller språket. Og da blir betegnelsen, men er du samisk nok? Hvor mange prosent samisk er du? Hva er det som betyr at du er same liksom?

Som Ellen beskriver er «samisk nok» en betegnelse som benyttes for å beskrive en følelse av en manglende overenstemmelse mellom ens egen samiske identitet og de kulturelle egenskapene eller elementene som er trukket frem som det samiske. I dette er det en underliggende diskusjon om hva som er samisk nok med tanke på språk, kulturkompetanse, og hva som utgjør en autentisk samisk identitet. K. Olsen (2010, s. 210) beskriver det slik at det etniske vokabularet i den dominante diskursen ikke er i overenstemmelse med forståelsen av identitet i hverdagen i Alta. Hverdagslivet i Alta gir muligheten til å forme en mer flytende identitet, i tillegg til de i den dominante diskursen.

Til spørsmålet om hva eller hvordan hun svarer om noen spør om hun er same, svarer Sara som andre av informantene at avhenger av hva intensjonen til de som spør er. Jeg følger dette

videre med å spørre Sara om det er forskjellig om det er en som er norsk eller en som er samisk som spør, til det svarer hun:

Sara: Det jeg har opplevd mest er at de som er samisk selv, noen tar det veldig tungt, og oppfører seg rart med at det er så mange som plutselig har blitt samisk. At noen kan se negativt på det. Ja, er du samisk nok liksom? Det har jeg opplevd noen gang.

Felles for informantene, med unntak av Isak som kommer fra et samisk-norsk hjem, er at de ikke alltid føler at de står trygt i det samiske og sin samiske identitet, og at det tar tid for denne tryggheten å vokse i dem. Som Kirsti sier i at det var *dritskummelt* å være synlig samisk for første gang i kofte. I senere tid har tryggheten vokst i Kirsti, og hun sier at hun nå ikke trenger å «vifte med sameflagget» for å føle seg samisk. Kirsti sier også at denne tryggheten har kommet av at andre anerkjenner henne som samisk. Ellen sier dette om å ikke føle seg trygg i sin samiske identitet:

Ellen: Det er veldig ofte jeg ikke føler meg trygg nok i det at jeg er samisk, at jeg ikke ser veldig stereotypisk samisk ut, eller at jeg på mange måter liksom, kanskje ikke helt passer inn i det mange tenker som same. Så på mange måter så føler jeg kanskje veldig ofte at jeg lurer meg selv med det.

Ellen reiser også spørsmålet om det å være same er noe som kan velges. Det som kommer fram gjennom mine data er at for å revitalisere eller ta tilbake det samiske, så må individet ha en samisk familiebakgrunn som løftes fram fra fortiden og uttrykkes i nåtiden. Med utgangspunkt i de konstruktivistiske perspektivene symbolsk interaksjonisme og Goffmans dramaturgi er den sosiale verden vi lever i skapt av menneskelig handling, slik at identitet er noe som skapes gjennom handling. Med dette utgangspunktet har individet handlingsfrihet til å velge eller ikke velge å ta til seg og uttrykke en samisk identitet.

Skjæringspunktet i diskusjonen om hva det å være samisk innebærer kan ses i skillet mellom de vitenskapsfilosofiske perspektivene essensialisme og konstruktivisme (Bjørklund, 2016). Med en essensialistisk tilnærming en samisk etnisitet forstått som noe opprinnelig og bestandig, som arvelige egenskaper, og tar form som språk- og kulturkompetanse. Jeg har lagt en konstruktivistisk forståelse til grunn som også speiles av de teoretiske perspektivene symbolsk interaksjonisme og Goffmans dramaturgi. Jeg har gjennom oppgaven forsøkt å vise at et slikt perspektiv er fruktbart for å undersøke og skape kunnskap om samisk etnisk identitet som fenomen. Generelt innen samfunnsvitenskapene legges en konstruktivistisk

forståelse til grunn, og her kan samisk etnisitet forstås som noe dynamisk som konstrueres og skapes gjennom sosialisering og egne valg. Av mine data kan det hevdes at samiske forfedre og bruk av kofte og andre symboler er viktige deler av å utad fremme og å ha en samisk identitet, sekundært kommer språk- og kulturkompetanse som ikke fremstår som avgjørende for å være samisk. Bjørklund (2016) påpeker at samisk slektskap blir til et objektivt aspekt, slik at samiske forfedre kan bli sett på som et objektivt og essensialistisk aspekt ved den samiske identiteten. Dette bekreftes av mine funn, altså at en samisk etnisk identitet konstrueres med basis i arv.

Etnisitet og en etnisk identitet er av grunnleggende betydning da det svarer ut hva og hvem vi er. Scott (2015) sier at identitet er vår samlede forståelse av hvem vi er som består av hvordan vi forstår oss selv, rollene vi innehar, og kvalitetene som gjør oss unike. Identitet benyttes for å opprettholde skillet mellom oss selv og andre. Jenkins (2014) kan legge til at identitet gjør oss i stand til å identifisere hvem som er hvem og gjør oss i stand til å handle i den sosiale verden. Både Scott og Jenkins sier at identitet er sosialt konstruert i samhandling med den sosiale verden vi lever i. En samisk etnisk identitet kan i så måte inngå i individets samlede forståelse av egen identitet som kan skape ontologisk trygghet.

6 Avslutning

I denne oppgaven har jeg sett på følgende problemstilling: *Hvordan forstår unge samer i Alta samisk identitet?* Det jeg har funnet er at informantene forstår det å ha en samisk identitet som en følelse. En følelse som er knyttet til en familiehistorisk samisk arv og en tilknytning til fortiden. En fortid og arv som de nå revitaliserer i å identifisere seg som samer. De sier det er mange måter å være same, og det er opp til den enkelte å identifisere seg som same på sin måte. Jeg finner også at samisk språk ikke har avgjørende betydning for å inneha en samisk identitet, men at samisk språkkompetanse kan være viktige hos noen for deres identitetsfølelse, og for følelsen av å være samisk nok.

Jeg har videre sett på forskningsspørsmålet: *Hvordan forholder unge samer seg til det samiske, og hvordan kommer det til uttrykk i hverdagen?* Med utgangspunkt i symbolsk interaksjonisme og Goffmans dramaturgi kan vi ut fra mine funn forstå det slik at i det hverdagslige er informantene samer hele tiden, men den samiske identiteten er ikke alltid aktualisert. Spesielle anledninger som 6. februar, samenes nasjonaldag, 17. mai, og andre festdager, høytider, og markeringer peker seg ut som situasjoner som er åpne for å være tydelig definerbar som same. De har et refleksivt forhold til sin samiske identitet, og kan benytte bestemte strategier for å fremsette et bilde av seg selv som samisk om ønskelig. Imidlertid har de også strategier for å unngå å bli definert som noe annet enn norsk i situasjoner der det ikke er rom for å uttrykke en samisk identitet uten å risikere negative sanksjoner.

Jeg har gjennom arbeidet med denne oppgaven lest mye litteratur om temaet samisk identitet, men jeg finner at det i tidligere litteratur ikke er tydelig definert hva det samiske er. Det har kanskje vært et større søkelys på konfliktteoretiske tilnærminger til samiske problemstillinger. Imidlertid har det samiske endret seg fra de tidlige etnografiske undersøkelsene til Eidheim og er noe annet i dag, og omfatter større geografiske områder og har en annet plass i storsamfunnet enn tidligere. Det er noe annet å undersøke det samiske enn det norske, det er generelt en større implisitt forståelse av hva det norske er, enn hva det samiske er. Jeg vil påstå at det trengs mer grunnforskning om hva det samiske er i dag, og i det kan sosiologien som fagfelt komme med betydelig innsikt.

Individet er i samtiden på en reise for å sammenfatte en konsistent forståelse av eget selv. En samisk tilhørighet kan bli aktualisert av konkrete skjellsettende hendelser som fører til

refleksjoner rundt egen identitet som kan føre til andre veier på livsreisen. For å forstå seg selv i samtiden kan individet se til sin arv for å finne og knytte seg til elementer i fortiden, som familiehistorie, som blir inkorporert i en selvbiografisk narrativ. Her kan en samisk fortid bli en kilde for refleksjon om egen selvforståelse, der selvet blir rekontekstualisert i lys av fortiden.

Det er opp til samene i dag å sammenfatte en forståelse av fortiden, leve i nåtiden, og ha visjoner for fremtiden.

Referanseliste

- Aakvaag G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Abstrakt forlag as.
- Alta kommune. (2018, 01.01.). Flaggplan for Alta kommune. Alta kommune kommunale planer, besøkt 02.05.24. <https://www.alta.kommune.no/kommunale-planer.566009.no.html>
- Andresen, A. (2021). Mellom politikk og demografi: Å være og å representere(s). I A. Andresen, B. Evjen, & T. Ryymin (Red.). *Samenes Historie fra 1751-2010* (s. 33-77). Cappelen Damm Akademisk.
- Andreassen B. & Olsen, T. A. (2020). Undervisning om urfolk og nasjonale minoriteter – Utfordringer og muligheter. I B. Andreassen & T. A. Olsen (Red.), *Urfolk og nasjonale minoriteter: i skole og lærerutdanning* (s. 141-165). Fagbokforlaget.
- Barth, F. (1969). Introduction. I F. Barth (Red.), *Ethnic groups and boundaries: the social organization of culture difference* (s. 9-38). Universitetsforlaget. https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2011051608067?page=55
- Bjørklund, I. (2016). «Er ikke blodet mitt bra nok?» - Om etniske konstruksjoner og identitetsforvaltning i Sápmi. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 1(2), s. 8-20. doi: <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3053-2016-01-02-02>
- Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (Red.). (2012). *Kvalitative metoder: empiri og teoriutvikling*. Gyldendal akademisk.
- Dankertsen, A. (2016). Fragments of the Future. Decolonization in Sami Everyday Life. *Kult*, (14), s. 23-37.
- Dankertsen, A. & Åhrén, C. (2018). Er en bysamisk fremtid mulig? Norsk sosiologisk tidsskrift, 2(06), 447–463. doi: <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2018-06-01>
- Eidheim, H. (1969). When ethnic identity is a social stigma. I F. Barth (Red.), *Ethnic groups and boundaries: the social organization of culture difference* (s. 39–57). Universitetsforlaget. https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2011051608067?page=55

- Fossheim, H. & Ingierd, H. (2015, 08.12.). *Etniske grupper*. Forskningsetikk.
<https://www.forskningsetikk.no/ressurser/fbib/bestemte-grupper/etniske-grupper/>
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Polity Press.
- Haugen, H. & Skilbrei, M.-L. (2021). *Håndbok i forskningsetikk og databehandling*. Fagbokforlaget.
- Järvinen, M. (2005). Interview i en interaktionistisk begrepsramme. I M. Järvinen & N. Mik-Meyer (Red.), *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv: interview, observationer og dokumenter* (s. 27-48). Reitzel.
- Jenkins, R. (2014). *Social Identity* (fjerde utgave). Routledge.
- Jernsletten, J. (2020, 30.06.). *Man må jo vise hvor man kommer fra*. Salongen nettidsskrift for filosofi og idéhistorie, besøkt 09.05.24.
<https://www.salongen.no/essay/artikler/identitet/klaer/149688>
- Moen, H. B. (2013). Metodologiske utfordringer ved personbiografiske intervju som empirisk materiale i sosiologien. *Sosiologisk tidsskrift*, 21 (1), s. 33-64. doi:
<https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2928-2013-01-03>
- Nagel, J. (1994). Constructing Ethnicity: Creating and Recreating Ethnic Identity and Culture. *Social Problems*, 41 (1), s. 152-176. doi: <https://doi.org/10.2307/3096847>
- Nystad, K., Spein, A. R., Balto, A. M., & Ingstad, B. (2017). Ethnic identity negotiation among Sami youth living in a majority Sami community in Norway. *International Journal of Circumpolar Health*, 76, 1316939. doi:
<https://doi.org/10.1080/22423982.2017.1316939>
- Olsen, Kjell. (2010). *Identities, Ethnicities and Border Zones. Examples from Finnmark, Northern Norway*. Orkana Akademisk
- Olsen, Kjell. (2011). When Ethnic Identity is a Private Matter. *Journal of Ethnology and Folkloristics*, 1(1-2), 75–99.

https://www.researchgate.net/publication/277056343_When_Ethnic_Identity_is_a_Private_Matter

- Olsen, Kjell. (2015). Samisk revitalisering som utgangspunkt for individuelle identitetsprosesser og politisk mobilisering i kyst og fjordstrøk i Finnmark. I B. Bjerkli & P. Selle (Red.), *Samepolitikkenes utvikling* (s. 333-354). Gyldendal akademisk.
- Olsen, T. A. (2020). Samene - Urfolk i Norge. I B. Andersen & T. A. Olsen (Red.), *Urfolk og nasjonale minoriteter: i skole og lærerutdanning* (s. 35-62). Fagbokforlaget.
- Paulgaard, G. (1997). Feltarbeid i egen kultur: innenfra, utenfra eller begge deler? I C. Wadel, O. L. Fuglestad, T. H. Aase, & E. Fossåskaret (red.). *Metodisk feltarbeid: produksjon og tolkning av kvalitative data* (s. 70-93). Universitetsforlaget.
- Pedersen, H. C. (2023). Mangfoldig arv – entydig identitet? Historiebruk, identitetskonstruksjon og medborgerskap i Finnmark. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 2-3, s. 128-142. doi: <https://doi.org/10.18261/nnt.40.2-3.5>
- Pedersen, I. (2022). Språkbrudd og identitet i sjøsamiske familier: En intergenerasjonell tilnærming med ungdom i fokus. *Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning*, 3-2, s. 154-170. doi: <https://doi.org/10.18261/ntu.3.2.2>
- Pedersen, P. & Høgmo, A. (2012). *Sápmi slår tilbake – Samiske revitaliserings- og moderniseringsprosesser i siste generasjon*. ČálliidLágádus.
- Rosenthal, G. (2004). Biographical research. I C. Seale, G. Gobo, J. F. Gubrium, & D. Silverman (Red.), *Qualitative research practice* (s. 48-64). Sage. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-56725>
- Rye, J. F. (2013). Mead, Berger & Luckmann og de signifikante andre. *Sosiologisk tidsskrift*, s. 169 - 189. DOI: <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2928-2013-02-04>
- Sametinget. (2024). Sametingets valgmanntall. Sametinget, besøkt 13.05.24. <https://sametinget.no/politikk/valg/sametingets-valgmanntall/>

- Sannhets- og forsoningskommisjonen. (2023). Sannhet og forsoning: grunnlag for et oppgjør med fornorskningpolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner: rapport til Stortinget fra Sannhets- og forsoningskommisjonen: Avgitt til Stortingets presidentskap 01.06.2023: Dokument 19 (2022-2023): Vol. Dokument 19 (2022-2023). Sannhets- og forsoningskommisjonen.
- Scott, S. (2015). *Negotiating Identity: Symbolic Interactionist Approaches to Social Identity*. Polity Press.
- Skilbrei, M.-L. (2019). *Kvalitative metoder: Planlegging, gjennomføring og etiske refleksjoner*. Fagbokforlaget.
- Stenseth, A.-M. (2023). "I am Sámi, but I am not a Sámi": Coastal Sámi students' articulations of identity in a colonial-blind Norwegian state. *Nordic Journal of Comparative and International Education (NJCIE)*, 7 (1). doi: <https://doi.org/10.7577/njcie.5036>
- Utdanningsdirektoratet. (2017). Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen. Fastsatt ved forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.
- Zachariassen, K., Evjen, B., & Ryymin T. (2021). Fornorskningpolitikk og samepolitisk mobilisering 1852-1917. I A. Andresen, B. Evjen, & T. Ryymin (Red.). *Samenes Historie fra 1751-2010* (s. 157-217). Cappelen Damm Akademisk.

Vedlegg 1 Godkjenning fra SIKT

12.12.2023, 14:48

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

[Meldeskjema](#) / [Hvordan er samiske identitetsposisjoner forstått og forvaltet i Alta?](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer
488215

Vurderingstype
Standard

Dato
15.11.2023

Tittel

Hvordan er samiske identitetsposisjoner forstått og forvaltet i Alta?

Behandlingsansvarlig institusjon

UiT Norges Arktiske Universitet / Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning / Institutt for samfunnsvitenskap

Prosjektansvarlig

Sissel Eriksen

Student

Morten Simensen Haldorsen

Prosjektperiode

11.12.2023 - 01.07.2024

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Særlige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 01.07.2024.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

OM VURDERINGEN

Sikt har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket. Vi har nå vurdert at du har lovlig grunnlag til å behandle personopplysningene.

TYPE PERSONOPPLYSNINGER

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om etnisitet.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Det er institusjonen du er ansatt/student ved som avgjør hvordan du må lagre og sikre data i ditt prosjekt og hvilke databehandlere du kan bruke. Husk å bruke leverandører som din institusjon har avtale med (f.eks. ved skylagring, nettspørreskjema, videosamtale el.).

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Se våre nettsider om hvilke endringer du må melde: <https://sikt.no/melde-endringer-i-meldeskjema>

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Vil du delta i forskningsprosjektet

”Hvordan er samiske identitetsposisjoner forstått og forvaltet i Alta?”

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan individer forholder seg til en samisk identitet og hvordan de uttrykker den. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med oppgaven er å undersøke hvordan individer forholder seg til en samisk identitet og hvordan de uttrykker den.

Problemstillingen for prosjektet er, *hvordan er samiske identitetsposisjoner forstått og forvaltet i Alta?*

Prosjektet er en masteroppgave i sosiologi avlagt som en del av lektorutdanningen ved UiT – Norges arktiske universitet.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

UiT – Norges arktiske universitet ved Fakultetet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

For utvalget av informanter har jeg satt som kriterier at de er i aldersgruppen 18 til 35 år, har en tilhørighet til Alta, har uttrykt en samisk identitet, og at de må møte kriteriene for å kunne melde seg inn i Sametingets valgmannstall, som er:

Alle som avgir erklæring om at de oppfatter seg selv som same, og som enten

a) har samisk som hjemmespråk, eller

b) har eller har hatt forelder, besteforelder eller oldeforelder med samisk som hjemmespråk, eller

c) er barn av person som står eller har stått i manntallet kan kreve seg innført i valgmannstallet.

Jeg har benyttet meg av «snøballmetoden» for å finne aktuelle informanter. Som vi si at jeg har henvendt meg til personer med kjennskap til Alta-samfunnet, som videre har informert om prosjektet til andre som har kunnet tatt kontakt med meg.

Samtidig har jeg tatt direkte kontakt med aktuelle informanter.

Hva innebærer det for deg å delta?

Metoden som benyttes i forskningsprosjektet er intervju. Intervjuformen som skal benyttes

er dybdeintervju, som vil si at det er et lengre intervju med flere, dypere, og mer åpne spørsmål.

Informasjonen som samles inn, vil handle om hvordan du ser på din egen samiske identitet. Vi vil snakke om din familiebakgrunn, dine tanker om hva som er det samiske, ditt forhold til samisk språk og kultur, og hvordan du forholder deg til en samisk tilhørighet i hverdagen.

- Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det å delta i forskningsintervju som vil ta 45 minutter eller lengre.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Prosjektet er gjennomført ved UiT – Norges arktiske universitet, der Morten Simensen Haldorsen som student, og veiledere Sissel Eriksen og Jorid Anderssen.

Intervjuet blir tatt opp ved bruk av Nettskjema-Diktafon appen som er anbefalt brukt av UiT, det er levert av Universitetet i Oslo, der lydopptaket blir lagret på en sikker dataserver. Intervjuet blir skrevet ned i etterkant ut ifra opptaket, der persongjenkjennbare opplysninger blir psydonymisert eller ikke tatt med.

For at personopplysninger ikke skal komme på avveie skal navnet og kontaktopplysningene dine erstattes med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrig data og innelåst.

Deltagerne i prosjektet skal ikke kunne gjenkjennes i oppgaven. Ettersom oppgaven omhandler samisk identitet, vil deltagerens identitet og etniske tilhørighet komme frem i oppgaven. Etnisitet er en sensitiv personopplysning som medfører økt aktsomhet i behandlingen av materialet. Bruk av persongjenkjennbare opplysninger skal begrunnes faglig.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes når oppgaven blir godkjent, noe som vil være i juni 2024.

Etter prosjektslutt vil datamaterialet med dine personopplysninger slettes eller destrueres.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra UiT – Norges arktiske universitet har Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

UiT – Norges arktiske universitet, institutt for samfunnsvitenskap ved Sissel Eriksen, epost: sissel.eriksen@uit.no, telefon: +47 77 64 62 17. Og Jorid Andersen, epost: jorid.anderssen@uit.no, telefon: +47 77 64 62 18

Personvernombud ved UiT er Annikken Steinbakk
Epost: personvernombud@uit.no
Telefon: 77 64 69 52

Hvis du har spørsmål knyttet til vurderingen som er gjort av personverntjenestene fra Sikt, kan du ta kontakt via:

- Epost: personverntjenester@sikt.no eller telefon: 73 98 40 40.

Med vennlig hilsen

Sissel Eriksen og Jorid Anderssen
Veiledere

Morten Simensen Haldorsen
Student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Hvordan er samiske identitetsposisjoner forstått og forvaltet i Alta?*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3 Intervjuguide

Intervjuguide

- Når ble du oppmerksom på at du hadde samiske røtter?
- Er du med i sametingets valgmanntall?
 - Når ble du med?
 - Har du noen tanker om valgmanntallet?
- Om noen spør om du er same, hva eller hvordan svarer du?
- Hvordan er ditt forhold til samisk språk og kultur?
 - Har du vokst opp med det samiske eller har du lært om det andre steder?
 - Hvordan forhold har du til samisk språk?
 - Følger du med på samiske saker gjennom media, musikk, litteratur, kultur, eller lignende?
- Hva tenker du er det samiske?
 - Hva tenker du har vært med på å forme dine syn på samiske saker?
- Når tok du aktiv stilling til at du var samisk?
- Hvordan skjedde det?
- Var det et øyeblikk som skjedde, eller var det en lengere prosess?
- Er det noe du vil fortelle om familien din?
- Har du alltid vært trygg på din samiske identitet?
- Hvordan forholder du deg din samiske tilhørighet i hverdagen?
- Bruker du duodji/samisk håndverk eller samiskinspirerte plagg?
- Føler du at du kan uttrykke at du er samisk på alle arenaer?
- Er det å være samisk noe som er knyttet til bestemte sammenhenger?
- Hvordan er det å være samisk i Alta?
- Deltar du i noen samiske organisasjoner?

